

Kuuluuko Texas?

Murteellisten ja puhekielisten ilmauksien
kääntäminen suomeen ja saksaan *My Little
Pony: Friendship is Magic* -sarjassa

Mika Matilainen
Itä-Suomen yliopisto
Saksan kieli ja kääntäminen
Pro gradu -tutkielma
Kesäkuu 2013

Sisällys

1. Johdanto	1
2. Ystävyden taikaa: <i>My Little Pony: Friendship is Magic</i>	2
3. Dubbaus	5
3.1. Dubbauksen historiaa	6
3.2. Dubbausprosessi	7
3.3. Dubbaus Saksassa ja Suomessa	10
4. Kääntäminen eri ikäryhmille	10
5. Murrekirjallisuus	12
6. Murteiden kääntäminen	13
7. Puhekielen illuusion luominen	15
8. Etelä-Yhdysvaltojen murre	18
9. Metodit	20
10. Analyysi	22
10.1. <i>Y'all</i>	22
10.1.1. Suomen yleiskieli	22
10.1.2. Suomen puhekieli	23
10.1.3. Saksan kieli	23
10.1.4. Saksan yleiskieli	23
10.1.5. Saksan puhekieli: sanastolliset piirteet	24
10.1.6. Saksan puhekieli: äänne- ja muoto-opilliset piirteet	24
10.2. Kaksoisnegaatio	25
10.2.1. Suomen yleiskieli	25
10.2.2. Suomen puhekieli	25
10.2.3. Saksan puhekieli	26
10.3. [ŋ] – [n]	26
10.3.1. Suomen yleiskieli	27
10.3.2. Suomen puhekieli: sanastolliset piirteet	27
10.3.3. Saksan yleiskieli	30
10.3.4. Saksan puhekieli: äänne- ja muoto-opilliset piirteet	30
10.3.5. saksan puhekieli: sanastolliset piirteet	32
10.4. Verbin ja preposition sulauma	32
10.4.1. Suomen yleiskieli	32
10.4.2. Suomen puhekieli: sanastolliset piirteet	32
10.4.2. Suomen puhekieli: äänne- ja muoto-opilliset piirteet	33
10.4.3. Saksan yleiskieli	33
10.4.4. Saksan puhekieli: äänne- ja muoto-opilliset piirteet	34
10.5. <i>Ain't</i>	35
10.6. <i>a</i> -etuliite verbissä	35
10.7. <i>Them</i> monikon artikkelina	36
10.8. Idiomaattiset ilmaukset	36
10.9. Puheenvuoroja aloittavat partikkelit	39
11. Lopuksi	42

Lähteet

Deutsche Kurzfassung

1. Johdanto

Kääntämiseen liittyy monia erilaisia erityishaasteita, joista varmaankin näkyvin ja useimmiten hankaluuksia aiheuttava ei ole niinkään kielten vaan kulttuurien erilaisuus. Eräs erityisen kulttuurisidonnainen ilmiö ovat murteet ja yksilölliset puhetyylit, joiden tarkoitus on herättää vastaanottajassa tietynlaisia assosiaatioita ja jotka ovat hyvin hankalia käännettäviä. Av-kääntämisen alalla on myös otettava huomioon monia asioita, jotka hankaloittavat prosessia entisestään. Näitä ovat esimerkiksi repliikkien rajallinen aika ja tila sekä dubatessa huulisynkronian kohdalleen saaminen. Tämä tekee dubbaamisesta tietyllä tavalla jopa vaativampaa kuin esimerkiksi kaunokirjallisuuden kääntämisestä.

Tämän työn tavoitteena on tutkia murreilmaisujen sekä yleisesti ilmenevien puhekielisyyksien kääntämistä vuonna 2010 alkaneessa ja myöhemmin kulttimaineeseen nousseessa kanadalais-yhdysvaltalaisessa animaatio-sarjassa *My Little Pony: Friendship is Magic*. Eräs sarjan päähenkilöistä puhuu vahvalla, stereotyyppisellä Yhdysvaltain etelävaltojen aksentilla. Pysin tutkimuksessani selvittämään, miten kääntäjä on menetellyt lähdetekstin murteellisten ilmausten kohdalla ja miten hän on kääntänyt ne suomeen ja saksaan. Valitsin aiheen siksi, että av-kääntäminen, sen erityisongelmat ja niiden käänösratkaisut ovat aina kiinnostaneet minua. Puhekielimäisyydet, murteet ja muut kielen variaatiot ovat minusta hyvin kiehtovia, erityisesti niiden kääntäminen kielestä toiseen. Murteiden kääntäminen on erityisen haastavaa, ja mielestäni on hyvin harmillista, että useimmiten käänösstrategiaksi valitaan murteen häivyttäminen, sillä murre on usein hyvin olennainen osa puhujansa luonnetta. Aiheen valintaan vaikutti lisäksi se, että tutkimani sarjan ympärille muodostunut erikoinen kultti-ilmiö on kaikessa moninaisuudessaan todella mielenkiintoinen.

Keskeinen kysymys on, miten murre on käännetty. Mikäli murre on käännetty murteella, selvitän, millä tavalla. Mikäli murretta ei ole käännetty murteeksi, aion pohtia, miksi näin mahtaa olla. Oletan, että murre on käännetty yleiskieleksi, ehkä lisäten joitakin puhekielimäisiä ilmaisuja silloin tällöin puheen sekaan, jotta luotaisiin mielikuva murteellisuudesta. Kyseessä on TV-sarja, jonka kohdeyleisö on pienet lapset, joten liian vaikea murre voisi hankaloittaa puheen ymmärrettävyyttä.

Seuraavissa luvuissa kerron *My Little Pony: Friendship is Magicin* ja sen ympärille muodostuneen kulttimaineen taustoista. Tämän lisäksi kuvaan dubbaamista, sen historiaa ja

jälkiäänitysprosessia sekä murteiden kääntämistä. Käsittelen myös puhekieltä ja sille kääntämistä, koska se näyttää olleen käännösstrategia sekä suomen- että saksankielisessä dubbauksessa. Tutkin analyysissä Etelä-Yhdysvaltain murteen tyypillisiä piirteitä sekä murretta käyttävän hahmon puheessa esiintyviä tavanomaisia murteellisia sekä puhekielimäisiä piirteitä. Sivuan analyysissäni myös idiomeja sekä puhutulle kielelle ominaisia partikkeleita, sillä ne olivat todella yleisiä tutkimissani teksteissä.

2. Ystävyyden taikaa: *My Little Pony: Friendship is Magic*

My Little Pony: Friendship is Magic alkoi 10.10.2010 yhdysvaltalaisella HUB-televisioyhtiön kanavalla. Sarjan taustalla on leluvalmistaja Hasbron menestyksekkäs lelusarja, joka sai ensimmäistä kertaa oman televisiosarjansa jo 1980-luvulla. *Friendship is Magicin* luoja on menestyksekkäs yhdysvaltalaisanimaattori ja käsikirjoittaja Lauren Faust, jonka aiempiin töihin kuuluu muun muassa paljon suosiota saavuttanut *Powerpuff Girls* eli *Tehotytöt*.

Friendship is Magic kertoo lyhyesti sanottuna kuudesta poniystävyyksestä, jotka seikkailevat 20-minuuttisissa jaksoissa. Sarjan kantava idea on opettavaisuus: Sarjan päähenkilö, antisosiaalinen Twilight Sparkle, muuttaa uuteen kotiin, ja hänen tehtävänä on solmia ystävyysuhteita ja raportoida kokemuksistaan ja ystävyyydestä oppimistaan asioista opettajalleen, prinsessa Celestialle. Jokaisen jakson lopussa lähetettävässä kirjeessä tiivistetään jaksossa opittu asia, eli jokaisessa jaksossa on sisällytettynä jonkinlainen opetus tai elämänviisaus.

Sarjasta tuli pian alkamisensa jälkeen kuuluisa lähinnä siitä syystä, että se keräsi merkittävässä määrin uskollisia faneja varsinaisen kohderyhmänsä ulkopuolelta. Villitys alkoi internetin enemmän tai vähemmän pahamaineisilla kuvalaudoilla sekä keskustelufoorumeilla, joille alkoi pian sarjan alkamisen jälkeen ilmestyä suurissa määrin videoita ja kuvia sarjasta. Sarja sai pian alati kasvavan fanijoukon, joka koostui kaikkien yllätykseksi suurilta osin aikuisista miehistä. Internetissä syntyi pian myös nimitys sarjaa seuraaville: *Brony*, yhdistelmä sanoista *brother* /veli/ ja *pony* /poni/. Termi viittaa lähinnä sarjan miespuolisiin katsojiin, naispuolisista katsojista käytetään toisinaan termiä *pegasister*, yhdistelmä sanoista *pegasus* ja *sister* /sisko/ (Karvonen 2012: 10).

Friendship is Magic levisi internetin välityksellä erittäin nopeasti, ja siitä tuli maailmanlaajuinen internet-ilmiö. Sarjan vanavedessä perustettiin muun muassa lukuisia sivustoja ja blogeja, joissa fanit keskustelevat sarjasta. Samoihin aikoihin perustettiin myös internetsivustoja, jonne fanit saattoivat ladata tekemiään sarjaan liittyviä piirroksia ja kertomuksia. Fanit ovat tehneet myös suuria määriä omia versioitaan sarjan musiikkikappaleista. Ehkä tunnetuin poniaiheinen sivusto, *equestriadaily.com*, perustettiin tammikuussa 2011. *Equestria Daily* on ikään kuin kattosivusto, jonne kerätään kaikenlaista mahdollista materiaalia yhteisöön liittyen. Sivustolta löytyy muun muassa uutisia, taidetta ja tarinoita. Sivuston kävijälaskuri on rekisteröinyt 17.4.2012 mennessä yli 160 miljoonaa käyntiä. Päivittäinen kävijämäärä kyseisellä sivustolla on noin 175 000 (Gibson 2011, viitattu 21.4.2012).

Ponien ympärille muodostunut erikoislaatuinen faniyhteisö on kiinnostanut myös tutkijoita. Amerikkalainen filosofian tohtori Patrick Edwards teki vuonna 2011 tutkimuksen, jonka tulosten mukaan bronyjen keski-ikä on 21, heistä 87 prosenttia on miehiä ja 63 prosenttia korkeasti koulutettuja (Karvonen 2012: 10). Faniyhteisössä järjestetään tapaamisia ympäri maailman, esimerkiksi Helsingissä tapaamisia on pidetty jo useita. Suomessa aktiivisia faniyhteisön jäseniä on arviolta 200-300.

My Little Pony: Friendship is Magicin vanavedessä syntyi myös hyväntekeväisyysorganisaatio *Bronies for Good*, joka järjestää muun muassa keräyksiä hyvään tarkoitukseen, kuten esimerkiksi lelulahjoituksia orpokodeille. Eräs suurimmista lahjoituksista oli joulukuussa 2011 aloitettu *Smile! A Christmas Charity Event*, jolla kerättiin rahaa syöpää sairastavia lapsia auttavalle *Children's Cancer Association* -järjestölle. Projektin yhteydessä julkaistiin levyllinen sarjan fanien tekemää ja sarjan teemoista koostuvaa musiikkia, ja levyn tuotot lisättiin vapaaehtoisin lahjoituksiin. Lahjoituksia kertyi yli 21 000 dollarin arvosta (Bronies for Good, viitattu 20.4.2012).

Friendship is Magicin tekijät, kuten monet muutkaan, eivät osanneet odottaa näin suurta yleisöä varsinaisen kohdeyleisön ulkopuolelta. Sarjan luoja Lauren Faust kirjoitti blogissaan saaneensa suuria määriä fanipostia ja positiivista palautetta aikuisilta ihmisiltä, joita sarja oli inspiroinut, viihdyttänyt tai jopa auttanut vaikeassa elämäntilanteessa. Faust totesi, ettei olisi uskonut moista suoritusta pastellinvärisiltä poneilta (Ostroff 2011, viitattu 21.4.2012).

Poni, jonka puhetta tutkin, on nimeltään Applejack. Kaikkien muidenkin ponien nimet on jätetty alkuperäisiksi. Suomen mielestä nimi on hyvä muuttaa kohdekieliseksi, jos se kuvastaa kantajansa ominaisuuksia, samoin jos se sisältää sanaleikin. Sanaleikki ei ole aina käännettävissä, jos se perustuu sanan merkitykseen, ääntämiseen tai kirjoitusasuun. Silloin sanaleikki voidaan korvata kohdekielisellä. Yleensä pienille lapsille suunnatuissa käännöksissä nimet on vaihdettu lapsille tuttuihin (Suomi 2011: 75-76). Esimerkiksi Pelle Svanslös on käännetty suomeksi nimellä Pekka Töpöhäntä ja saksaksi Petter Schwanzlos. Alice's Adventures in Wonderland -teoksen (ilm.1865) kahdessa käännöksessä (Anni Swan 1906 ja Kirsi Kunnas - Eeva Liisa Manner 1972) seikkailee Liisa mutta Alice Martinin käännöksessä (1995) Alice (Oittinen 1997). Saksankielinen teos on nimeltään Alices Abenteuer im Wunderland. Viime aikoina ei enää juuri ole ollut tapana suomalaistaa erisnimiä, vaan katsotaan, että alkuperäisen nimen säilyttämisellä voi olla kulttuuriarvoa. Kotouttamisen aika näyttäisikin olevan ohi (Hiidenmaa 2003: 101).

Tutkimassani ponisarjassa paikannimetkin on jätetty ennalleen kääntämättä niitä. Paikannimi *Equestria* on jätetty kokonaan mainitsematta näissä tutkimuksen kohteena olevissa jaksoissa. Eräs huomionarvoinen asia on se, että sarjan kolmas jakso oli ensimmäinen, joka jälkiäänitettiin suomeksi. Tämä tapahtui ennen kuin sarjaa alettiin kääntää televisioon. Kyseisessä jaksossa paikannimet on käännetty, pääkaupunki *Canterlot* on käännetty nimellä *Laukkapori* ja kylä, johon tarinat sijoittuvat, *Ponyville*, oli käännetty nimellä *Ponila*. Myöhemmin televisioon tehdyssä käännöksessä nimet oli sen sijaan jätetty alkuperäiseen, englanninkieliseen muotoonsa.

Tilanne kotouttamisen ja vieraannuttamisen suhteen on muuttunut paljon viime vuosikymmeninä. 1980-luvulla ilmestyneessä alkuperäisessä *My Little Pony* -sarjassa kaikki erisnimet, niin paikannimet kuin hahmojenkin nimet, oli käännetty suomeksi.

Saksankielisessäkin versiossa nimet on jätetty englanninkieliseen asuunsa. Tässä tilanne on luonnollisesti erilainen, koska saksa ja Englanti ovat molemmat germaansia kieliä ja erisnimien ja muiden termien lainaaminen on helpompaa.

3. Dubbaus

Tärkeimmät av-kääntämisen lajit ovat dubbaus eli jälkiäänitys, voice-over ja tekstitys. Dubbaaminen on lyhyesti sanottuna lähdekielisen ääniraidan korvaamista kohdekielisellä vastaavalla (Heikkinen 2007: 235). Suomessa tätä menetelmää käytetään lastenohjelmissa ja luontodokumenteissa. Voice-overissa alkuperäinen ääni vaimennetaan ja puhutaan päälle kohdekielellä. Tekstitys on Suomessa yleisin av-kääntämisen laji. (Helin & Yli-Jokipii 2008: 131)

Paljon on kiistelty siitä, kumpi on parempi av-kääntämisen tapa tekstitys vai jälkiäänittäminen. Kummallakin on kannattajansa ja vastustajansa. Muun muassa Yves Gambier (2007) on esitellyt näiden tapojen hyviä ja huonoja puolia, jotka ovat tulleet esille tutkimuksissa ja keskusteluissa. Tekstityksen eduksi hän mainitsee sen halpuuden ja alkuperäisen ääninauhan säilymisen. Lisäksi tekstityksen avulla voi käyttää useaa kieltä yhtä aikaa ja sen katsotaan edistävän kielten oppimista. Huonona puolena hän toteaa, että teksti peittää osan kuvasta ja haittaa kuvaan keskittymistä. Lisäksi dialogi on rajattava tiettyyn tilaan.

Myös jälkiäänityksen hyvistä ja huonoista puolista on esitetty monta mielipidettä. Sen hyvänä puolena voidaan pitää sitä, että puhuttu kieli säilyy. Lisäksi ohjelmaa ymmärtävät paremmin lasten lisäksi maahanmuuttajat ja lukutaidottomat. Huonoina puolina mainitaan menetelmän kalleus ja alkuperäisen äänen katoaminen. Samojen ääninäyttelijöiden äänien toistuminen ohjelmasta toiseen voi ärsyttää kuulijoita (emt.: 80).

Dubbausta on tutkittu vain vähän. Gambier toteaa sen mahdollisesti johtuvan dubbauksen vaatimasta työnjaosta ja vastuusta. Ongelmaksi on hänen mukaansa noussut se, että dubattaessa kotoutetaan ja saatetaan manipuloida ja sensuroida tekstejä. Lisäksi hänen mielestään synkronointi voi tuottaa vaikeuksia. Gambierin mielestä dubbausta olisi tutkittava enemmän (Gambier 2007:90).

Dubbaus eroaa monista muista kääntämisen lajeista siinä, että käännettävä dialogi on vain osa suurempaa kokonaisuutta. Dubattaessa kääntäjän on otettava huomioon myös muut kuvaruudulla vaikuttavat tekijät, kuten muun muassa hahmojen eleet ja huulten liikkeet, musiikki ja äänitehosteet. Eleet, ilmeet ja katseet viestivät esimerkiksi puhujan tunnetilasta,

asenteesta ja tavoista. Myös äänen sävy on tärkeä. Dubbaaminen on toisin sanoen erikoiskääntämistä, jota käytetään käännettäessä elokuvia, TV-sarjoja, videoita ja multimediatarkoituksia varten. Erona moniin muihin kääntämisen lajeihin on se, että kommunikaatio on multimodaalista ja sisältää sekä ääntä että kuvaa (Manhart 1998: 264). Kuten kaikki kääntämisen muodot dubbaaminen ei ole pelkästään kielen kääntämistä toiseen vaan myös toisen kulttuurin viemistä toiseen kulttuuriin. Onnistunut käänös herättää samanlaisia mielikuvia ja assosiaatioita kohdeyleisössä kuin alkuperäisen lähdekulttuurin yleisössä. Tässä on ongelmana se, ettei yksilö henkilökohtaisten kokemuksiensa valossa välttämättä näe asiaa samalla tavalla kuin muut kohdeyleisöstä. Kääntäjä toimii tehtävässään ikään kuin filterinä kahden kulttuurin välillä. Kääntäjän tehtävä on siis kääntää normit ja arvot omaan kulttuuriinsa sopiviksi (emt.: 264).

On pohdittu, pitäisikö lastenohjelmiin lisätä tekstitys. Kun ulkomaiset lastenohjelmat dubataan, voitaisiin käyttää dubbauksen käsikirjoitusta tekstityksenä ja selvittää näin halvemmalla. Jos lastenohjelmissa olisi lisänä tekstitys, se hyödyttäisi kuuroja ja kuulovammaisia ja heidän läheisiään. Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisun (19/2012) mukaan Suomen televisiossa Ylellä dubattujen lastenohjelmien osuus on noin puolet kaikista, Nelosella ja MTV3-kanavalla kaikki dubataan (Liikenne- ja viestintäministeriö 2012).

3.1. Dubbauksen historiaa

Heikkisen (2007) mukaan dubbaus sai alkunsa Yhdysvalloissa 20-30-lukujen vaihteessa, kun äänielokuvat alkoivat yleistyä ja syrjäyttivät mykkäelokuvat. Äänielokuvien suosio kasvoi niin nopeasti, että mykkäelokuvien tekeminen käytännössä loppui 30-luvulle tultaessa. Äänielokuvien määrän nopealla lisääntymisellä oli kuitenkin huono vaikutus Hollywood-elokuvien ulkomaanvientiin, sillä tuohon aikaan Englantia osasi vain noin viisi prosenttia maailman väestöstä. Käytännössä tästä sai alkunsa av-kääntäminen. Elokuviin kääntämiseksi oli tarjolla kaksi vaihtoehtoa: tekstittäminen ja jälkiäänittäminen. Molempiin ratkaisuihin liittyi myös ongelmia: Lukutaidottomat henkilöt, joita tuohon aikaan oli enemmän kuin nykyään, eivät pystyneet seuraamaan tekstitystä. Jälkiäänittäminen osoittautui puolestaan hitaaksi ja kalliiksi menetelmäksi. Dubbauksen laatu kuitenkin kehittyi niin nopeasti ja suurin harppauksin, että siitä tuli yhdysvaltalaiselokuvien ensisijainen käänös menetelmä (Heikkinen 2007: 235-237).

Amerikasta dubbaaminen saapui myös Eurooppaan, jossa se vakiintui ensisijaiseksi av-kääntämisen muodoksi isoilla kielialueilla. Tähän ryhmään kuuluvat Espanja, Italia, Ranska sekä saksankieliset maat. Eräs tärkeimmistä syistä dubbauksen suosimiseen kyseisillä alueilla on kielen puhujien suuri määrä. Koska dubbaus on tekstittämiseen verrattuna hyvin kallista, kohdeyleisön on oltava riittävän suuri, jotta dubbaaminen olisi kannattavaa. Pienemmillä kielialueilla ensisijaiseksi av-kääntämisen muodoksi vakiintui tekstittäminen lähinnä sen takia, että se on dubbausta halvempaa, helpompaa ja nopeampaa. Maissa, joissa tekstittäminen on yleistä, dubataan yleensä ainoastaan lastenohjelmat. Tämä johtuu siitä, että lasten joukossa on paljon lukutaidottomia tai vasta lukemaan opettelevia (Heikkinen 2007: 235-237). Yleisesti oletetaan, että yli kymmenvuotiaat pystyvät seuraamaan ruututekstejä (Jääskeläinen 2007: 126).

Elokuva-alalla on keskusteltu, voisiko ulkomaisia elokuvia, esimerkiksi koko perheelle tarkoitettuja, dubata suomeksi. Tätä onkin kokeiltu, mutta suomalaiset suhtautuvat asiaan kielteisesti. He haluavat kuulla näyttelijöiden puhuvan alkuperäiskielellä (Kempainen 2010a). Ehkä suomalaiset ovat tottuneet ruututekstitykseen ja pitävät luonnottomana sitä, etteivät näyttelijät puhu alkuperäiskieltä.

3.2. Dubbausprosessi

Dubbaaminen on todella työläs ja aikaavievä prosessi. Siihen tarvitaan yleensä suurehko työryhmä, ja tästä johtuen se on myös muihin av-kääntämisen lajeihin verrattuna kallista. Aikaa kuluu ennen kaikkea siihen, että käännöksestä tehdään muuhun kuvaan sopiva (Cintas 1998: 442-444).

Av-kääntäjät joutuivat pitkään kääntämään pelkästään ohjelman käsikirjoituksen varassa näkemättä itse kuvaa, ja tämä on asian laita yllättävän usein yhä vieläkin. Se hankaloittaa työtä huomattavasti, koska kääntäjän on mahdotonta ottaa huomioon kuvassa näkyvä informaatio ja muokata käännöstä sen mukaan. Vasta verrattain myöhään kääntäjille annettiin käyttöön myös kuvamateriaali (Manhart 1998: 264). Nykyään muun muassa DVD-tekniikan, tietokoneiden sekä erityisten ajastusohjelmien avulla myös av-kääntäminen on yksinkertaistunut. Uuden tekniikan myötä kääntäjän työ on tullut helpommaksi, mutta tämä on tuonut mukanaan uusia vaatimuksia: animaatio-ohjelmat ovat teknisesti laadukkaampia kuin ennen, ja jälkiäänitykseltä vaaditaan parempaa laatua (Tiihonen 2007: 172).

Heikkinen (2007) toteaa dubbauksen eroavan muista jälkiäänityksen muodoista siinä, että dubattaessa pyritään välittämään katsojille mielikuva siitä, että ohjelma on alun perinkin ollut kohdekielinen. Tähän pyrittäessä synkronia on hyvin tärkeää. Synkronia voidaan jakaa kahteen lajiin: Visuaaliseen ja äänelliseen synkroniaan. Äänelliseen synkroniaan kuuluvat puheen tempo, äänen korkeus, erilaiset kulttuuriset variaatiot sekä murteiden ja muiden erityisten puhetapojen käyttö. Visuaalinen synkronia sen sijaan tarkoittaa sitä, että hahmojen huulten liike, repliikkien pituus sekä hahmon eleet sopivat käännökseen. Huulisynkroniaan kuuluu tärkeänä osana niin sanottu foneettinen synkronia, jossa keskitytään siihen, että viseemit eli selkeimmin erotettavissa olevat äänteet vastaavat toisiaan mahdollisimman hyvin (Heikkinen 2007: 237).

Kielelliset erot ovat ongelmallisia, sillä käännöstä on mahdotonta saada vastaamaan alkuperäisversiota täydellisesti. Synkroniassa kääntäjän tulisi keskittyä nimenomaan näkyvimpiin viseemeihin, joita ovat konsonanteista bilabiaalit ja labiodentaalit. Vokaalit jaetaan laveisiin ja pyöreisiin vokaaleihin, ja nämä tulisi mahdollisuuksien salliessa korvata kääntäessä samanlaisilla äänneillä onnistuneen synkronian saavuttamiseksi (Heikkinen 2007: 235-238). Animaatioita dubattaessa tulee noudattaa tiettyjä periaatteita, kuten sitä, ettei korvaa laveaa vokaalia pyöreällä vokaalilla (emt.: 241). Kääntäjän on myös pyrittävä välttämään hankalia lauserakenteita ja äänneyhtymiä, koska se saa lopputuloksen kuulostamaan kankealta (Tiihonen 2007: 179).

Sujuva synkronia on kiistatta helpommin saavutettavissa animaatiota kuin näyteltyä elokuvaa dubattaessa, sillä animaatioissa hahmojen suun liikkeet eivät ole niin yksityiskohtaisia. Esimerkiksi eri konsonantteja ei juuri erota toisistaan. Huulisynkronia on luonnollisesti tärkeää vain silloin, kun puhuva hahmo on näkyvässä (Heikkinen 2007: 239-240). Tosin kääntäjän on otettava huomioon se, että vaikkei hahmon huulia olisi näkyvässä, taustäännet ja kohtausten vaihtumiset vaikuttavat repliikin pituuteen (Tiihonen 2007: 176).

Huulisynkronia ja sen tarpeellisuus on kuitenkin kiistanalainen aihe. Tutkijat eivät ole täysin yksimielisiä siitä, ovatko puutteet huulisynkroniassa ylipäättään havaittavissa tai ovatko ne häiritseviä. Kääntäjät kuitenkin ottavat toisinaan huulisynkronian hyvin vakavasti ja keskittyvät luomaan huulisynkronian kannalta sujuvan käännöksen sisällöllisen vastaavuuden kustannuksella. Tutkimusten tulokset ovat myös antaneet ristiriitaista tietoa siitä, ovatko

lapset aikuisia parempia tai huonompia lukemaan huulilta ja näin ollen myös huomaamaan puutteet synkroniassa. Eräiden tutkijoiden mukaan lapset eivät huomaa puutteita, eivätkä näin ollen pidä huulisynkronian sujuvuutta lastenohjelmissa tärkeänä. Vaikka näin olisikin, on muistettava ottaa huomioon, että lastenohjelmia seuraavat yleensä myös vanhemmat lastensa kanssa (Heikkinen 2007: 239).

Käännöstä työstää kaksi henkilöä, kääntäjä ja ohjaaja. Ohjaajalla on kääntäjää suurempi rooli dubbauksen synnyssä. Ohjaaja tuntee yleensä lähdekielen hyvin, muttei kuitenkaan ole koulutettu kääntäjä. Ohjaajan toimenkuvaan kuuluu kuvalla näkyvien tapahtumien ja käännöksen sovittaminen toisiinsa sopiviksi. Toisin sanoen ohjaajan vastuulla on huulisynkronia ja muiden kuvassa näkyvien tapahtumien sopivuus käännetyn tekstin kanssa, ja hän joutuu näin ollen muokkaamaan käännöstä toisinaan paljonkin. Ongelmana on, että ohjaajalla tulisi olla kääntäjän koulutus ja kokemusta lähdekielestä, eikä hänellä välttämättä ole kumpaakaan. Ohjaajan sovitettua repliikit sopivan mittaisiksi ja kuvaan sopiviksi käännösprosessi on käytännössä katsoen ohi. Tämän jälkeen ohjelma jaetaan pätkiin ja ääninäyttelijät puhuvat repliikkinsä nauhalle. Alkuperäiset repliikit korvataan uudella ääniraidalla (Manhart 1998: 265).

Dubattaessa on otettava huomioon luonnollisesti myös näyttelijän ääniala ja sen sopivuus rooliin. Jotkut tuottajat ovat tästä erityisen tarkkoja, ja valvovat, että kohdekielen äänet ovat tarpeeksi samanlaiset kuin alkuperäisteoksessa. Näyttelijöitä valittaessa on lisäksi otettava huomioon näyttelijöiden maneerit, vahvuudet ja heikkoudet. Päähenkilön ääninäyttelijän on hyvä olla yksittäinen henkilö, tosin esimerkiksi Simpsonit-televisiosarjassa pieni ryhmä ääninäyttelijöitä tekee merkittävän määrän rooleja (Tiihonen 2007: 173-174).

av-kääntämisen alalla kääntäjillä on paljon paineita. Alati kasvavalla filmitoiminnalla on suuret odotukset käännökseltä, niin myös kohdekielisellä yleisöllä. Yhteistyötä muun muassa kääntäjän ja ohjaajan välillä tarvittaisiin enemmän. (Manhart 1998: 265). Lisäksi on erikoista, ettei dubbaamiseen tarjota erillistä koulutusta (Cintas 2010: 444). Dubatessa, kuten muissakin kääntämisen lajeissa, kun aikaa on vähän, jälki on auttamatta huonompaa (Tiihonen 2007: 182).

3.3. Dubbaus Saksassa ja Suomessa

Saksassa jälkiäänittämistä sanotaan synkronisoinniksi. Siellä käytännöllisesti katsoen kaikki televisiosarjat ja noin 90 prosenttia elokuvista jälkiäänitetään. Yleisen käsityksen mukaan saksalaiset eivät halua lukea tekstejä, ja siksi siellä jopa uutisstudioissa on dubbausosastot. Suurin osa elokuvista ja televisio-ohjelmista jälkiäänitetään Berliinissä Synchron-nimisessä studiossa, jossa on noin sata työntekijää. Yhteensä Saksassa on noin 20-30 dubbauksesta elävää yhtiötä. Berliinin lisäksi jälkiäänityksiä tehdään Münchenissä, Kölnissä ja Hampurissa. 1980-luvulla ja 1990-luvun alussa ala kasvoi voimakkaasti yksityisten televisioasemien perustamisen vuoksi (Rosas 1995).

Synchronin tuotantopäällikkö Peter Just on sitä mieltä, että dubbaus vapauttaa yleisön keskittymään kuvien katsomiseen ja tekstitystä pitäisi käyttää vain silloin, kun kaikki ymmärtävät elokuvan alkuperäiskieltä. Saksassa suurin osa ääninäyttelijöistä on ammattilaisia ja he tienaavat hyvin (Aittokoski 2001).

Suomessa Sörnäisissä toimiva käännöstoimisto Movision tekee yksinomaan av-alan käännöksiä. Käännöstyötä tekevät kuukausipalkkaiset kääntäjät ja monet freelancerit. Movisionin toimitusjohtaja Mikko Lyytikäinen on sitä mieltä, että suomalaiset suhtautuvat tekstityksiin neutraalisti. Hänen mielestään katsojien pitäisi kritisoida tekstejä enemmän. Dubbausta vastustetaan Suomessa lähes yksimielisesti. Lyytikäinen toteaa, että suomen intonaatio on niin erikoislaatuinen, että dubbausta on melkein mahdoton tehdä (Vehkakoski 1996).

Elokuvien ääninäyttelemistä ohjaava Annamari Metsävainio sanoo, että elokuvien budjetit määräävät, miten huolellisesti dubbaus tehdään. Toisaalta hyväkään dubbaus ei pelasta huonoa elokuvaa. Suomessa pitkän animaation äänittäminen suomeksi kestää noin kolme viikkoa. Amerikkalaiset studiot valvovat suomalaista ääninäyttelemistä hyvin tarkasti ja päärooleista on lähetettävä testiotokset, joista paras valitaan (Kempainen 2010b).

4. Kääntäminen eri ikäryhmille

Dubbaus on yleensä ensisijainen valinta kun käännetään lukutaidottomille tai etenkin, kun käännetään ohjelmia lapsille. Lapset voivat käyttää ohjelmia kielitaitonsa syventämiseen ja

sanavarastonsa kartuttamiseen (Cintas 1998: 442-444). Tiihonen (2007) toteaa lasten katsovan samoja ohjelmia joskus moneenkin kertaan. Hänen mielestään juuri kielitaidon syventämisen vuoksi on animaatiokäännösten laatuun kiinnitettävä erityistä huomiota. Kielen tulisi olla luontevaa ja monipuolista. Hyvän laadun tuottaminen on usein kuitenkin kustannuskysymys. Tiihonen pahoittelee, että säästämisestä joutuvat kärsimään lapset (Tiihonen 2007:182).

Käännösten tarkoitus voi vaihdella paljon. Käännöksellä voidaan tavoitella erilaisia vastaanottajia, joiden erityispiirteet on otettava huomioon (Mäkinen 2007: 415).

Lastenohjelmia käännettäessä on myös muistettava, ettei ohjelmaa käännetä yksin lapsia varten. Ohjelmia katsovat lastensa seurassa usein myös heidän vanhempansa, jotka voivat olla kriittisempiä käännöksen ja dubbauksen onnistumisen suhteen (Heikkinen 2007: 239).

Kääntäjien on siis otettava huomioon kaksi elämäkokemuksiltaan, odotuksiltaan ja tiedoiltaan hyvin erilaista kohderyhmää (Puurtinen 2007: 82). Mäkisen mukaan (2007: 417) lapset ovat valmiita ottamaan vastaan, mitä teksti tarjoaa, mutta aikuisilla voi olla odotuksia ja vaatimuksia tekstin suhteen.

Paitsi että lapsille suunnatulla kirjallisuudella ja televisiosarjoilla sekä elokuvilla on tarkoitus viihdyttää lapsia, niissä on olennaisena myös pedagoginen funktio. Sakari Topelius opettikin jo vuonna 1885, että moraalin on kätkeydyttävä satuun samalla tavoin kuin tuoksu kätkeytyy kukkaan (Suomi 2011: 73). Lapsille voidaan opettaa elämänohjeita ja käytöstapoja jopa pelotellen kuten esimerkiksi Wilhelm Buschin teoksessa Max ja Morits tai hienovaraisesti vihjaillen (emt.: 79). Tutkimassani *My little pony* -sarjassa opetuksellisuus on ilmiselvää. Jokaisen jakson lopussa prinsessa Celestialle lähetetään kirje, jossa Twilight-poni kertoo, mitä hän on oppinut ystävydestä. Kirjeisiin kätkeytyy aina jonkinlainen moraalinen opetus, jonka on tarkoitus opettaa katsojille muun muassa käytöstapoja ja elämän tosiasioita. Pedagogisia keinoja käytetään myös aikuisille suunnatuissa teksteissä. Käännösstrategiaa ohjaa kääntäjän intentio, mikäli hän pyrkii saamaan kohdehenkilön toimimaan haluamallaan tavalla (Mäkinen 2007: 414).

Tutkimani sarjan alkuperäinen kohdeyleisö on tarkalleen ottaen pienet tytöt. Kuitenkin sen ympärille muodostui, kuten aiemmin mainitsin, valtaisa faniyhteisö varsinaisen kohdeyleisön ulkopuolelta. Koska tämä tapahtui ennen sarjan kääntämistä suomeksi, on myös hyvin mielenkiintoista miettiä sitä, onko kääntäjä mahdollisesti ottanut sarjan ympärille muodostuneen kultti-ilmiön jotenkin huomioon. Tilanne kuitenkin muuttui tämän sarjan

suhteen vielä erikoisemmaksi, kun sarjaa seuraavat myös koulutetut aikuiset, joilla on tyystin erilaisia odotuksia sarjan käännöksestä.

5. Murrekirjallisuus

Makkonen-Graigin ja Vaattovaaran mukaan (2007) käsite murrekirjallisuus voidaan ymmärtää kolmella tavalla. Suppeimmassa merkityksessä murrekirjallisuuteen kuuluvat kauttaaltaan murteella kirjoitetut tekstit. Laajemmin siihen kuuluvat tekstit, joissa murre tulee esiin kuvattavien henkilöiden repliikeissä. Murrekirjallisuudeksi voidaan katsoa myös kaikenlainen kirjallisuus, jonka aihepiirinä on murre. Se voi tulla esille alueellisena sävytyksenä. Tekstiin saadaan tällöin mukaan murteen maku. Murteella voidaan rakentaa henkilökuvia (Makkonen-Craig & Vaattovaara 2007: 401-407). Mainittu henkilökuvan rakentaminen toteutuu tutkimassani sarjassa. Murre on merkittävä osa *Applejack*-hahmon persoonaa. Applejack on leppoisa maalainen, joka ei ole kirjaviisas, mutta osaa tehdä työnsä maatilallaan. Tämän lisäksi hän on muun muassa hyvin sukurakas. Hänen murteellinen puheensa on siis osa maalaisiin yhdistettäviä yleisiä, positiivisia stereotypioita.

Murretta on käytetty suomalaisessa kirjallisuudessa oikeastaan aina. Erityisesti 1800-luvun lopulla julkaistiin paljon kirjallisuutta, jossa kertomakielenä oli joko kokonaan tai osittain murre. Kaunokirjallisuudessa murretta käytettiin erityisesti henkilöiden luonnehtimiseen.

1900-luvun alkupuolella pidettiin useina vuosikymmeninä yleiskielellä puhumista sivistyksen mittana ja murteet koettiin uhkana (emt.: 401-402). 1900-lukua voidaan sanoa yleiskielen mahtiajaksi. Murteita puhuttiin kotona mutta vältettiin puhumasta julkisuudessa, ettei leimauduttaisi ”maalaistolloiksi” (emt: 411).

Murrekirjallisuutta oli luonnollisesti myös Saksassa. Aikansa kuuluisin saksankielinen murrekirjailija oli Fritz Reuter (1810-1874). Pertti Lassila (2007: 96) toteaa, että murre oli hänen teoksissaan keino luoda ajankuvaa ja antaa puheenvuoro tavalliselle rahvaalle. Suomessa varhaisimpia esimerkkejä murteen monipuolisesta käytöstä ovat Väinö Linnan teokset (Tiittula & Nuolijärvi (2007: 394).

Nykyisin puhutaan ns. murreboomista, joka alkoi 1990-luvun ja 2000-luvun taitteessa. Erityisesti tiedotusvälineet tekivät ilmiötä näkyväksi. Ihmisten kiinnostus murteisiin heräsi, kun murrekirjallisuus sai julkisuutta. Tällöin alettiin murentaa eli kääntää kirjakielistä kirjallisuutta eri murteille. Murreboomia voidaan pitää eräänlaisena vastareaktiona

globalisaatiokehitykselle. Ihmiset haluavat korostaa alueellista identiteettiä. Tästä ovat merkinä myös murreseminaarit ja murteella puhumisen mestaruuskilpailut. Viimeaikainen sukututkimusinnostus viittaa siihen, että ihmiset ovat kiinnostuneet juuriinsa, ja ehkä murteilla halutaan pitää yhteyttä menneisiin sukupolviin. Murteiden nousukausi ei ole vain suomalainen ilmiö (Makkonen-Craig & Vaattovaara 2007: 403-405).

6. Murteiden kääntäminen

Kuten kaunokirjallisuudessa, elokuvissa ja TV-sarjoissakin käytetään usein murretta tai sosiolektia tyylikeinona. Hahmon puhetyylillä voidaan valottaa esimerkiksi hänen taustaansa, luonnettaan tai kulttuurista taustaansa. Murteella voidaan myös korostaa hahmon identiteettiä (Kolb 1998: 278).

Jos lähdetekstissä on murretta, kääntäjän on tehtävä valinta, mitä kielen variaatiota käännöksessä käyttää. Murteen käyttö tyylikeinona on hankala asia kääntäjälle. Murteet sekä puhetyylit ovat aina hyvin vahvasti kulttuurisidonnaisia, eikä niiden kääntäminen ole yksinkertainen prosessi. Murre tulisi kääntää niin, että se herättäisi samanlaisia assosiaatioita ja mielikuvia kohdeyleisössä, kuin se herätti alkuperäisessä yleisössä. Murteiden herättämät mielikuvatkin riippuvat hyvin paljon kulttuurista. Kolbin (1998) mukaan kääntäjälle tärkein kysymys on se, mikä on murteen funktio alkuperäisteoksessa ja miten se voitaisiin kääntää niin, että se, mikä on olennaista, välittyisi myös käännöksessä (Kolb 1998: 278-280).

Ennen lähdekielen murre käännettiin tavallisesti jollekin kohdekielen murteelle. Tilanne on nykyään muuttunut, sillä niin yleisö kuin kääntäjätkin pitivät kyseistä ratkaisua epäsovinnaisena, koska eri kulttuurialueiden murteiden väliltä on vaikea löytää vastinepareja (emt.: 278-280). Tällöin voi olla vaikea päättää, minkä murteen valitsee.

Vehmas-Lehto (1999:84) pohtiikin, mikä suomen maantieteellinen tai sosiaalinen murre voisi vastata esimerkiksi Yhdysvaltain värillisten kansanosien kielenkäyttöä. Tiittula ja Nuolijärvi (2007: 391) sen sijaan arvelevat, että saattaisi kuulostaa omituiselta, jos baijerilainen puhuisi savolaismurretta tai pohjoissaksalainen palvelustyttö lounaismurretta. Mikä olisi ollut oikea valinta, jos kääntäjä olisi valinnut jonkun murteista puhekielen sijaan kuvaamaan Applejackin murteellista puhetta? Olisiko savolaismurre ollut sopiva, koska sitä puhuvat esimerkiksi

kotimaisissa elokuvissa yksinkertaiset ja kansanomaiset hahmot? Savolaismurteiden on myös sanottu edustavan maalaisuutta ja leppoisuutta (Makkonen-Craig & Vaattovaara 2007: 404).

Murteiden uusi nousu muoti-ilmiöksi tekee asetelmasta siinä mielessä mielenkiintoisen, että se antaisi olettaa, että murre on käännetty murteeksi tutkimassani sarjassa. Kuitenkin on muistettava sarjan varsinainen kohdeyleisö ja se, että liian vaikea murre saattaisi vaikeuttaa sekä kääntämistä että käännöksen ymmärtämistä niin aikuisten kuin etenkin lasten kohdalla. Murteet ovat toki huomioon otettavissa myös hienovaraisemmin keinoin, kuten käyttämällä silloin tällöin murreilmaisuja tietyissä kohdissa.

Jos murteen valinta on hankala, kääntäjä voi ”luoda” uuden murteen, jossa on piirteitä eri murteista tai kääntää puheen kohdekielen kirjakielelle, jolloin hän jättää huomiotta puheen variaation (Tiittula & Nuolijärvi 2007:400). Luultavasti yleisimmin käytetty strategia on kääntää tavalliselle puhekielelle. Tämä ratkaisu ei kuitenkaan Kolbin mielestä (1998:278-280) ole ihanteellinen, sillä hänen mielestään murteen hävitessä kohdekielisestä teoksesta myös teoksen uskottavuus kärsii.

Jos käännetään murteesta puhekielelle, on pyrittävä löytämään autenttisia vastineita puhekielestä.

Puhekieli on äidinkieli, joka opitaan osana arkipäivää. Sen normit ovat tiedostamattomia, koska sitä ei ole tarvinnut opetella kuten kirjakieltä (Jarva & Nurmi 2006: 5-6). Kirjakieli on kehitetty usean murteen aineksista tietoisesti kirjoituksen tarpeeseen ja on normitettu kielimuoto, jota käytetään muodollisissa ja virallisissa tilanteissa. Puhekieli sen sijaan on vapaata ja huolittelematonta (emt.: 10).

Puhekieltä on vaikea määritellä. Se vaihtelee paikkakunnan, tilanteen ja puhujan mukaan. Vaihtelua on paljon, koska puhekieltä ei ole normitettu. Kaikki kuitenkin ymmärtävät puhekieltä, vaikka erillisillä alueilla on omat ominaiset piirteensä puhekielessä (emt: 21). Vanhojen murteiden varaan on kehittynyt aluepuhekieliä, joissa on aineksia murteista ja yleiskielestä. Paunonen (1989) toteaa, että jos ne osoittavat puhujan taustaa, niitä voidaan pitää aluemurteina (1989: 218).

Puhekieli ei sovi kaikkiin tilanteisiin. Sitä vältetään muodollisissa, virallisissa tilanteissa, koska sitä saatetaan pitää epäkohteliaana tai sopimattomana. Palveluammateissa olisi paras käyttää huoliteltua kielimuotoa (Jarva & Nurmi 2006: 21-22).

Nykyään puhekieli on yleistymässä yleiskielisen huolitellun puheen sijaan. Ihmisten esiintyminen televisio-ohjelmissa ja radiossa sekä lehtihaastatteluissa tuo enenevässä määrin esille kullekin ominaisia puhekielen muotoja. Haastattelujen ja keskustelujen avulla pyritään tuomaan esille autenttisuutta. Jopa ennen asiallisissa uutisissa on alkanut esiintyä puheelle tyypillisiä sanoja (Hiidenmaa 2003:248). Esimerkiksi sähköpostiviestejä ei useinkaan tuttujen kesken kirjoiteta kirjakielellä (Jarva & Nurmi 2006:9).

Koska murteiden ja puhekielen käyttö on lisääntynyt, käännöskirjallisuudessa on mahdollisuus yhä enemmän käyttää kielen eri variantteja. Yksittäisten kirjoittajien kieleen ei enää kiinnitetä huomiota, ovatko ne täysin esimerkiksi puhekielen tai jonkun murteen mukaisia. Tärkeämpää on, että saadaan aikaan variaation illuusio, kuin että joku kielen yksityiskohta on oikein (Tiittula & Nuolijärvi 2007: 398).

7. Puhekielen illuusion luominen

Tutkimassani sarjassa kääntäjät ovat kääntäneet Applejackin murteellisen puheen yleiskielelle tai puhekielelle. Piirteet, joissa puheenomaisuus ilmenee, voivat eri kielissä olla erilaisia. Siksi Tiittulan mukaan (2000) puhutun kielen siirtäminen kielestä toiseen voi olla vaikeaa. Tärkeintä on, että ilmaus kuulostaa puheelta, ei se, mitä keinoja illuusion luomiseen on käytetty. Puhutulta kielen saa kuulostamaan esimerkiksi lauserakenteen avulla (Tiittula 2000: 9-10). Puhekielen ilmaukset eivät monesti ole täydellisiä lauseita, koska puheenvuorot ovat sidoksissa puhetilanteisiin, aiempiin puheenvuoroihin ja keskustelukumppaneihin. Lauserakenteet ovat erilaisia kuin kirjakielessä (Jarva & Nurmi 2006: 8, 11-12). Sanajärjestys on usein poikkeava. Puheessa on myös päällekkäisyyksiä, taukoja, korjauksia ja paljon toistoa (Hiidenmaa 2003: 251).

Puhekielen illuusio voidaan saada aikaan monenlaisin keinoin. Haluttu vaikutelma luodaan tarkasti harkittujen piirteiden avulla (Paunonen 1989: 4). Tässä käytetään esimerkiksi puhekielen äänne- ja muotopiirteitä: monikon 1. persoonan asemesta passiivia (*me mennään*),

inkongruenssia subjektin ja predikaatin välillä (*ne sano*) (Tiittula & Nuolijärvi 2007: 400). Omistusliite jää puheessa monesti pois (*mun auto*) (Nevalainen 2003: 16). Pronomineja on puheessa runsaasti, ja ne ovat usein puhekielisessä muodossa (mä(ä), sulle). Puhekieli poikkeaa kirjakielestä myös sanaston suhteen (esim. *tykätä* jne.) (Tiittula & Nuolijärvi 2007: 400). Puhetta jäsentämään ja ohjaamaan vuorovaikutusta käytetään paljon ns. keskustelu- eli diskurssipartikkeleita (*joo, no*). Ne ovat puheessa ikään kuin täyteenä. Puhekielessä niiden merkitykset ovat moninaisempia kuin kirjakielessä. Samoin puheessa on runsaasti interjektioita (Jarva & Nurmi 2006: 8-9).

Tiittulan ja Nuolijärven mukaan (2007: 396) kääntäjä ei voi ohittaa kielellistä vaihtelua, koska jos kaikki henkilöt puhuvat samalla tavalla, alueelliset ja sosiaaliset erot eivät tule näkyviin.

Saksassa (alue)puhekieli (Landschaftliche) Umgangssprache on murteen ja kirjakielen (Hochsprache) välimuoto, jota puhutaan laajemmalla alueella kuin murretta. Aluepuhekieli on alueellisesti väritynyttä. Käsitettä Umgangssprache ei voi määrittellä yksiselitteisesti. Murteen, puhekielen ja kirjakielen ero on niiden alueellisen värityneisyyden asteessa ja niiden sidoksisuudessa eri sosiaalsiin tilanteisiin. Murretta ja puhekieltä käytetään arkisissa kommunikointitilanteissa, puhekieltä laajemmilla alueilla kuin murretta (Hakkarainen et al. 1994:144).

Saksan puhutun kielen yleisimpiä piirteitä ovat muun muassa:

Yksikön ensimmäisen persoonan verbitaivutuksessa tapahtuva *-e:n* loppuheitto (*habe* → *hab'*), sanaloppuinen tyypistyminen, kuten tapauksissa *nicht'* ja *er is* yleiskielisten termien *nicht* ja *eri st* sijaan, verbin sisäheitto, kuten esimerkiksi *bekomm'* tai *habn* yleiskielisten termien *bekommen* ja *haben* sijaan, verbin ja pronominin sulauma, esimerkiksi tapauksessa *hast du* muuttuu sulaumaksi *haste*, sananalkuinen tyypistymä, kuten esimerkiksi epämääräisen artikkelin tyypistyminen yleiskielisestä muodosta *ein/eine* muotoon *'n/'ne*. Lisäksi sanasto ja tiettyjen sanojen lausuminen poikkeaa puhekielessä, kuten esimerkiksi sana *Tag* lausutaan usein puhutussa kielessä *Tach* (Schwitalla 1997: 42).

Puhuttua kieltä käytetään sekä dialogeissa että kertojan osuuksissa (Tiittula & Nuolijärvi 2007: 394). Dialogin kääntämisessä on otettava huomioon puhekielen vaihtelu. Mukaan on otettava puheesta ne piirteet, joilla luodaan illuusio aidosta puheesta. Näin voidaan saada esille myös puhujan luonne. Esimerkiksi Hessun ja Mikin erilaisuus saadaan Aku Ankka -lehdessä esille verbinmuotojen erilaisella käytöllä: Hessu sanoo *mä tulen*, Mikki *tulen*

(Lappalainen 2007: 197). Muita myönnytyksiä Hessun puhekieleen ei juuri ole tehty, vaan tällä saadaan esille, ettei Hessu puhu yhtä huolitellusti kuin muut (Hyyppä 2005: 128).

Suomalaisessa kirjallisuudessa käytettiin aiemmin 1950-luvulle asti dialogeissa vain vähän puhekieltä. Puhutun kielen käyttö lisääntyi vasta 1970-luvulla. Heikki Paunosen mielestä Pentti Saarikosken käännös J.D. Salingerin teoksesta Sieppari ruispellossa vapautti kääntäjät käyttämään käännöksissään slangia ja puhekieltä (Paunonen 2000: 41)

Puhekieleen liittyvät läheisesti myös idiomaattiset ilmaukset sekä etenkin suomenkielisessä käännöksessä runsaasti esiintyvät keskustelu- eli diskurssipartikkelit.

Idiomi on vakiintunut ilmaus, joka koostuu useammasta kuin yhdestä sanasta ja jonka merkitystä ei voi päätellä ilmauksen yksittäisten sanojen perusteella. Idiomeja on erityisesti puhekielessä ja vapaan tyylin kirjotelmassa. Niitä on paljon tutkimani sarjan englanninkielisessä versiossa. Idiomit ovat joskus vaikeita kääntää. Ingo kertoo neljä erilaista tapaa kääntää niitä: 1) idiomi käännetään idiomilla 2) idiomi käännetään sanamukaisesti 3) idiomi käännetään selittävällä ”normaali-ilmauksella” 4) ”normaali-ilmaus” käännetään idiomilla. Tätä viimeistä tapaa hän pitää paikkauskeinona, jos tekstissä on menetetty idiomeja (Sahlan 2008: 208).

Koska idiomaattiset ilmaukset ovat vahvasti kulttuurisidonnaisia, niitä on usein vaikea kääntää ja niille pitää löytää kohdekielestä ilmaukset, jotka parhaiten vastaavat käännettävien sanontojen sisältöä (Englanti-suomi idiomisanakirja 2006: 5).

Samaa tarkoittavat sanonnat voivat eri kielissä olla suoraan käännettyinä erimerkityksisiä (Pouttu-Deliere 2009: 5).

EN: smell a rat

FI: olla koira haudattuna

DE: dem Frieden nicht trauen

Yli kielirajojen ulottuvia idiomejakin on olemassa (emt.:68), kuten esimerkiksi:

EN: kill oneself laughing

FI: kuolla nauruun

DE: sich totlachen

8. Etelä-Yhdysvaltojen murre

Englannin kieli eteläisessä USA:ssa on luonnollisesti monimuotoinen, kuten murteet yleensäkin. Murteet vaihtelevat hyvinkin pienillä alueilla, ja niiden välissä on erilaisia siirtymämurteita, joissa monen eri murrealueen ominaispiirteet sulautuvat yhteen (Bailey & Tillery 2006: 38)). Keskityn seuraavassa kappaleessa Etelä-USA:n murteen tunnistettavimpiin ja tunnetuimpiin piirteisiin, tarkemmin niihin, jotka esiintyvät otoksessani. Otan esimerkit tutkimastani sarjasta.

Oletettavasti kaikkein tunnistettavin ja tunnetuin piirre Yhdysvaltojen eteläalueen murteessa on pronomini *y'all*, joka on yhteensulautuma sanoista *you* ja *all*. Sen pohjoisempia vastineita ovat muun muassa *you guys*, jota käytetään koko Yhdysvalloissa, sekä *you 'uns*, joka on leimallinen etenkin Pennsylvanian murteelle. *Y'all*-pronominilla on monia eri variantteja johtuen pienempien murrealueiden suuresta erilaisuudesta, näihin sisältyy muun muassa *ya'll*, *y'all* sekä *yawl*. Esimerkiksi yksikön ja monikon 2. persoonan muotoa (*you*) ei voi erottaa kuten monissa muissa kielissä. Jossain aiemmassa englannin kielen kehitysvaiheessa erottaminen on ollut mahdollista (Bernstein 2003: 107).

Y'all on viimeisten tietojen mukaan vähenemässä synnyinseudullaan etelässä ja siirtymässä aina pohjoisemmaksi, mutta se kuitenkin pysyy sitkeästi eteläisessä kielenkäytössä. Pronominin pohjoiseen päin siirtymisen oletetaan tapahtuvan siksi, että se on lyhyempi ja helpompi lausua nopeassa puheessa kuin sen yleisempi vastine *you guys*. Muun muassa sen oikeinkirjoituksesta on väitelty: onko oikea kirjoitusasu *ya'll* vai *y'all*. Ensiksi mainittu pohjautuu siihen, että etelässä päin *ya* on yksikön ensimmäinen persoonapronomini (Bernstein 2003: 107-108).

Suurin osa amerikkalaisista tunnistaa *y'all*-pronominin etelän murteeksi. Tämä muoto on nykyään nopeasti yleistymässä muuallakin Yhdysvalloissa, ja se tarttuu hyvin helposti murrealueille muuttaviin. Sama pätee toiseen tunnistettavaan murreilmaisuuksiin, *fixin' to*, jonka merkitystehtävä on ilmaista, että jotain tehdään lähiaikoina (Bailey & Tillery 2006: 13-15). Molemmat kyseisistä murreilmaisuuksista ovat leviämässä myös ei-syntyperäisten kielenkäyttöön metropolialueilla, jopa espanjankielisiin (emt.: 40).

Y'all viittaa yleensä useamman henkilön ryhmään. Sen muihin funktioihin kuuluvat muun muassa assosiativinen monikko, kuten merkitys 'sinä ja perheesi/ystäväsi', institutionaalinen (puhutellaan paikalla olevaa, isompaa ryhmää) pronomini, kuten '*Do y'all have french fries*' sekä indefiniittipronomini, kun puhuja puhuttelee ryhmää tai yksilöä, eikä itse tiedä tai täsmennä, kenelle puhuu. Viimeksi mainittu on yleinen esimerkiksi tervehdyksissä ja kutsuissa.

On kiistanalaista, voiko *y'all*-pronominilla viitata yhteen henkilöön. Tietyillä murrealueilla Etelä-USA:ssa tämä on tavanomaista, mutta kaiken kaikkiaan se on harvinaista. Aihe on kiistelty niin virallisissa tutkimuksissa kuin arkisissa keskusteluissa. Tietyin paikoin pronomini voidaan jopa muodostaa genetiivi *y'all's* (Bernstein 2003: 109). Tutkimassani sarjassa *y'all*-pronominia käytetään niin yhden henkilön kuin suuremman ryhmänkin puhutteluun.

Y'all on yksi leimallisimpia murrepiirteitä, joka esiintyy Applejackin puheessa:

- (1) *Y'all* wouldn't know useful if it came up and bit'cha.
- (2) I reckon *y'all* are gonna say something you'll regret first.

Yhdysvaltain etelämurteisiin liittyy hyvin vahvoja stereotyyppioita. Monet välttelevät etelämurteille ominaisia piirteitä, koska eivät halua ihmisten kuulevan heidän tulevan etelästä. Murteella puhumista pidetään myös arkisena, paikoin jopa töykeänä tai epäkohteliaana (Bernstein 2003: 107).

Etelämurteeseen, eritoten Appalakkien alueen puhetyyliin, kuuluu myös *a*-prefiksi yhdistettynä sanoihin, yleensä verbeihin (Bernstein 2003: 117).

- (3) Time's *a*-wastin'.

Seuraavat ilmaukset ovat lähinnä yleispuhekielisiä, mutta ne värittävät *Applejackin* puhetta tutkimassani sarjassa. Tehtyjen kyselytutkimuksien mukaan seuraavia puhekielimäisyyksiä pidetään erityisesti vähän koulutettujen ja sivistymättömien ihmisten puheelle tyypillisenä (Gramley & Plätzold 1992: 377):

- Kieltoilmaus *ain't* (My hooves *ain't* muddy.) Tämä on hyvin suosittu englannin puhekielessä, koska standardienglannissa ei ole tyydyttävää supistumamuotoa kielteisessä ilmauksessa verbien *be* ja *have* yhteydessä (Bernstein 2003: 117).
- kaksinkertainen (tässä jopa kolminkertainen) negaatio (I *don't* need *no* help from *nopony*!)
- pronomini *them* demonstratiivadjektiivina määräisen artikkelin tilalla (How d'ya like *them* apples?)

Muuttoliike ja siirtolaisuus ovat sekoittaneet murteita, kun Euroopasta muutti väkeä Texasin kaakkois- ja eteläosiin. 2000-luvulla muuttoliike on ollut erityisen runsaasti Meksikosta (Bailey & Tillery 2006: 38).

Selkeästi etelän puhetyylille tyypillisiksi katsotaan seuraavat piirteet, vaikka ne esiintyvät verrattain laajalti muuallakin Yhdysvalloissa: Sanassa *hide* diftongi kuulostaa katoavan, ja se äännetään *hahd*. Vastaavasti *i* katoaa muun muassa sanoissa *right* ja *ride*, siten, että ne äännetään *raht* ja *rahd* (Bailey & Tillery 2006: 13, 39).

9. Metodit

Toteutin analyysini litteroimalla ja keräämällä murreilmaisut alkuperäisestä, englanninkielisestä versiosta ja vertaamalla niitä suomen- ja saksankielisten versioiden vastaaviin repliikkeihin. Tutkimusmateriaalini koostuu kyseisen sarjan kahdesta jaksosta sekä niiden suomeen ja saksaan käännettyistä versioista. Valitsin ensimmäisen tuotantokauden jaksot 4 ja 8, koska niistä sain parhaiten materiaalia. Jaksot ovat nimeltään *Applebuck season* (saks. *Apfelshtüttelernte*, suom. *Omenanpotkijaiset*) sekä *Look before you sleep* (saks. *Pajama-Party*, suom. *Miten ollaan yökylässä*). Jälkimmäisen jakson alkuperäisversiossa murteellisuus korostuu, ja se on hyvin olennainen osa tarinaa. Jaottelin alkuperäisdialogista litteroimani otostekstin tunnetuimpiin murrepiirteisiin, joista selitin tarkemmin kappaleessa Etelä-Yhdysvaltain murre. Tein litteroinnin korvakuulolla ja kirjoitin litteroinnin niin, kuin

sanat lausutaan. Keskityn analyysissäni lähinnä murteen kieliopillisiin piirteisiin sekä idiomaattisuuteen, koska puheen painottaminen, niin sanottu ”southern drawl” on hyvin hankala litteroida ja koska puheen erikoinen painotus on vaikeasti havaittavissa.

Tutkin analyysissä tarkemmin sarjassa esiintyviä leimallisia murrepiirteitä ja puhekielimäisyyksiä, joihin lukeutuvat *y'all*, moninkertainen negaatio, [ŋ]-äänteen muuttuminen [n]-äänteeksi, verbin ja preposition sulauma, kieltosana *ain't*, *a*-etuliite verbissä, *them* monikon artikkelina, puhekieliset idiomaattiset ilmaukset sekä dialogille ominaiset keskustelupartikkelit. Nämä ovat keskeisiä keinoja, joilla murteellisuus luodaan sarjan alkuperäisversiossa. Vertaan tapauksia, joissa murteellisuus tai puhekielisyys yleensä on selkeästi esillä alkuperäisessä äänityksessä, vastaaviin suomen- ja saksankielisiin repliikkeihin. Murteellisten ilmauksien lisäksi vertaan myös puhekielisiä ilmaisuja.

10. Analyysi

Seuraavissa alaluvuissa tutkin ja vertailen lähdekielen ja kohdekielten esimerkkejä. Koska kääntäjät ovat dialogissa käyttäneet eri käännösratkaisuja, käsittelen suomennoksen ja saksannoksen erikseen paitsi silloin, jos esimerkkejä on kovin vähän.

Tiittulan ja Nuolijärven mukaan (2007: 392) puhutun kielen piirteiden siirtäminen kielestä toiseen onkin vaikeaa, koska puhekielisyys ilmaisu voi eri kielissä tapahtua eri tavoilla (fonologia, morfologia, sanasto tai lauserakenne). Lisäksi lähdekielen lauseessa voi olla useitakin puhekielisyksiä eikä aina voi tietää, mitkä piirteet vastaavat toisiaan.

10.1. *Y'all*

Yhdysvaltain etelämurteen ehkä tunnetuin piirre, pronomini *y'all* (Bernstein 2003: 107), esiintyi otostekstissäni yhdeksän kertaa.

10.1.1. Suomen yleiskieli

Yleisin kääntäjän ratkaisu oli kääntää murteellinen ilmaisu normaalille suomen yleiskielelle.

(1) EN: How about *y'all* take a little break?

FIN: Taitaa olla tauon paikka.

(2) EN: I reckon *y'all* are gonna say something you'll regret first.

FIN: Taatusti sinä sanot jotain, mitä kadut ensiksi.

Esimerkissä (3) hahmo puhuttelee *y'all*-pronominilla yhtä henkilöä, vaikka on kiistanalaista, voiko *y'all* viitata vain useamman henkilön ryhmään vai myös yhteen henkilöön. Tämä johtunee luultavasti siitä, että hahmon ääninäyttelijä Ashleigh Ball on syntynyt ja kasvanut Kanadassa ja käyttää stereotyyppistä, etelävaltojen puhetyyliin assosioitavaa puhetta (<http://www.imdb.com/name/nm1868320/>).

(3) EN: Don't *y'all* care about nothin' other than prettyfyin'?

FIN: Eikö sinua muu kiinnosta kuin somistaminen?

10.1.2. Suomen puhekieli

Puhekielisiä käännöksiä aineistossani oli kaksi, joissa puhekielisyys ilmenee sanastollisena. Esimerkissä (4) käännöksessä käytetään puhekielistä verbiä *kalppia* ja esimerkissä (5) ilmausta *tulimmaista*, jonka katsoisin tässä yhteydessä puhekieliseksi. Esimerkissä (5) on englanninkielisessä repliikissä kaksi murrepiirrettä, joten ei voi tietää, kumpaa suomen puhekielisyys vastaa.

(4) EN: *Y'all* just be on yer way, then.

FIN: Ala *kalppia* siitä sitten.

(5) EN: What in tarnation are *y'all doin'* over there?

FIN: Mitä *tulimmaista* sinä teet?

10.1.3. Saksan kieli

Saksankielisessä käännöksessä yhdeksästä lähtökielen murre-esimerkistä kolmessa on käännetty *y'all*-ilmaisun sisältävä puheenvuoro puhekieliseksi. Saksankielisissä puheenvuoroissa on siis käytetty enemmän puhekieltä kuin suomenkielisissä.

10.1.4. Saksan yleiskieli

(1) EN: I'm sure *y'all* are familiar with that one.

DE: Und ich bin mir sicher, dass wir alle so jemanden kennen.

(2) EN: But *y'all* need to get over it, on account I just can't fix this mess I made myself.

DE: Kannst du denn nicht einmal darüber hinweg sehen? Ich schaffe es nicht, diesen

Ast ganz allein wegzuräumen.

10.1.5. Saksan puhekieli: sanastolliset piirteet

Seuraavassa esimerkissä *y'all*-pronominilla puhutellaan yhtä henkilöä, vaikka sen käyttö yhtä henkilöä puhutellessa on kiistanalainen (ks. sivu 22).

Saksankielisessä käännöksessä puhekielimäisyyttä on tuotu esille käyttämällä puhekielelle ominaista verbiä *aufhübschen* (Duden).

- (3) EN: Don't *y'all* care about *nothin'* other than *prettifyin'*?
DE: Hast du nichts anderes im Kopf als alles *aufzuhübschen*?

10.1.6. Saksan puhekieli: äänne- ja muoto-opilliset piirteet

Esimerkissä (4) on puhekielinen ilmaisu *wäre's*, jossa pronomini *es* on sulautunut edeltävään verbiin. Kyseinen muutos on tavanomainen koko saksan puhekielessä, eikä sitä voi yhdistää mihinkään tiettyyn murteeseen (Schwitalla 1997: 28).

- (4) EN: How about *y'all* take a little break?
DE: Leute, wie *wäre's* mit einer kleinen Pause?

Kerran saksankielisessä versiossa puhekielisyys tuodaan esiin saksan puhekielelle tyypillisellä tavalla työstämällä epämääräinen artikkeli *ein/einen* muotoon *'n*.

- (5) EN: *Y'all* wouldn't know useful if it came up and *bit'cha*.
DE: Du würdest nicht mal *'n* Grund darin sehen, wenn er dich beißen würde.

Esimerkissä (6) verbissä *gehen* on tapahtunut *e:n* sisäheitto ja se on lyhentynyt spontaanille puhekielelle ominaisempaan muotoon *gehn* (Schwitalla 1997: 34).

- (6) EN: *Y'all* just be on yer way, then.

DE: Na dann kannst du ja auch endlich *gehn*.

Kerran saksankielisessä versiossa (esimerkki (7)) tuli esiin verbin yksikön ensimmäisen persoonapäätteen *e:n* loppuheitto (Schwitalla 1997: 42).

- (7) EN: I reckon *y'all* are gonna say something you'll regret first.
DE: Ich *geh* ' mal davon aus, dass du die erste bist, die hier was zu bereuen hat.

Saksankielisessä käännöksessä on siis käytetty enemmän äänne- ja muoto-opillisia käännösratkaisuja puhekielimäisyyden ilmaisemiseen kuin suomenkielisessä käännöksessä.

10.3. Kaksoisnegaatio

Englannin puhekielille tyypillinen, mutta myös sarjassa hahmon murteellista kielenkäyttöä leimaava kaksoisnegaatio ilmeni otoksessani kolme kertaa.

10.3.1. Suomen yleiskieli

Suomenkielisessä käännöksessä kahdessa esimerkissä käännös on täysin yleiskielen mukainen.

Esimerkissä (1) huomionarvoista on, että alkuperäisessä repliikissä ei ole kaksi- vaan kolminkertainen negaatio: *don't ... no help ... nopony*. *Nopony* ei ole oikea englanninkielinen sana, vaan eräänlainen sanaleikki, joka luotiin kyseessä olevaa sarjaa varten: *-body-* loppuisissa pronomineissa *body* korvataan sanalla *pony* (*somepony, nopony, anypony*).

- (1) EN: I *don't* need *no* help from *nopony*!

FIN: Minä en tarvitse kenenkään apua!

- (2) EN: *Don't y'all* care about *nothin'* other than *prettyfyin'*?

FIN: Eikö sinua muu kiinnosta kuin somistaminen?

10.3.2. Suomen puhekieli

Esimerkissä (3) suomenkielisessä käännöksessä on käytetty sanontaa *pyyhkiä hyvin*.

(3) EN: Eh, *don't* any of you three worry *none*, I'm just fine and dandy.

FIN: Älkää te kolme huolehtiko. Minulla *pyyhkii hyvin*.

Tässä on huomionarvoista, että pronomini *minä* on puhekielelle epätyypillisesti yleiskielisessä muodossa.

10.2.3. Saksan puhekieli

Kaikki englanninkieliset repliikit, joissa oli alkuperäisessä versiossa kaksoisnegaatio, olivat saksankielisessä käännöksessä puhekielisessä muodossa.

Ensimmäisen esimerkin käännöksessä on mielenkiintoinen keksitty sana *ponywohl*, joka ei esiinny normaalissa saksalaisessa kielenkäytössä. Tässä lienee kyseessä samankaltainen sanaleikki kuin esimerkissä mainittu alkuperäiskielen vastaava. Toinen puhekielinen ilmaus saksankielisessä versiossa on käännöksessä paljon käytetty verbin persoonapäätteen loppuheitto verbissä *fühl'*.

(1) EN: Eh, *don't* any of you three worry *none*, I'm just fine and dandy.

DE: Macht euch bloß keine Sorgen um mich. Ich *fühl'* mich *ponywohl*.

Seuraavassa esimerkeissä puhekielimäisyyttä ilmaisee loppuheitto verbin yksikön ensimmäisessä persoonassa.

(2) EN: I *don't* need *no* help from *nopony*!

DE: Ich *brauch'* keine Hilfe von *keinem* Pony!

10.3. [ŋ] – [n]

[ŋ]-äänteen muuttuminen [n]-äänteeksi oli kaikkein yleisin puhekielimäinen piirre alkuperäisessä versiossa. Aineistossani tämä ilmiö esiintyi useimmiten verbeissä (*sayin'* jne.). Esimerkkejä ilmiöstä löytyi verbeissä 40 kappaletta, joista vain viidessä oli *-ing*-päätte, 35:ssä päätte oli *-n'*.

Äänteen muutos esiintyi myös kymmenen kertaa pronomineissa (*nothin'* kaksi kertaa, *anythin'* kolme kertaa). Pronomini *anything* esiintyi yleiskielisessä muodossaan yhden kerran, *nothing* ei kertaakaan. *Something*-pronomini löytyi yksi yleiskielinen ja kaksi puhekielistä esimerkkiä. Pronomini *everything* esiintyi otoksessani kerran, silloin yleiskielisessä muodossaan. Yhden kerran ilmiö näkyi jopa substantiivissa (*mornin'*). [ŋ]-äänteen muuttuminen [n]-äänteeksi oli siis hyvin vallitseva ilmiö hahmon puheessa.

10.3.1. Suomen yleiskieli

Suomenkielisessä käännöksessä on useimmiten käytetty kyseisen murteellisen ilmiön kohdalla yleiskieltä. Esimerkissä (2) yleiskielisyys vieläpä korostuu, koska suomen puhekielille ei ole ominaista sanaa *me osaamme*, vaan tavanomaisempaa on sana *me osataan*. Tämä passiivimuodon käyttö varsinaisen monikon 1. persoonan muodon sijasta onkin levinnyt miltei koko suomen puhekieleen (Makkonen-Craig & Vaattovaara 2007: 409).

- (1) EN: Are you *sayin'* my mouth is *makin'* promises my legs can't keep?
FIN: Väitätkö sinä, että lupaan enemmän kuin voin pitää?
- (2) EN: We know what we're *doin'*.
FIN: Kyllä me osaamme.

10.3.2. Suomen puhekieli: sanastolliset piirteet

Tapauksissa, jolloin puhekielimäisyys ilmaistiin, repliikeissä oli yleensä vain yksi puhekielimäiseksi katsottava sana. Esimerkissä (3) käytetään puhekielen sanontaa *ryhtyä hommiin*.

- (3) EN: Well I better get *kickin'*.
FIN: Parasta *ryhtyä hommiin*.

Esimerkin (4) repliikissä sanavalinta on erikoinen, koska *relata* on slangille leimallinen termi ja alkuperäisessä versiossa hahmo puhuu nimenomaan maaseudun murretta.

- (4) EN: Oh yeah? Well I dare Rarity to lighten up and stop *obsessin'* over every last little detail, for a change.
FIN: Vai niin! No, haastan Rarityn *relaamaan* ja unohtamaan joka ainoan pikku jutun, vaihteeksi.

Klassisempaa puhekielisyyttä edustaa muun muassa sana *tilpehööri*. Sana on lainattu ruotsin kielestä (*ett tillbehör*) ja mukautettu suomen äänneasuun.

- (5) EN: Rarity, for pony's sake, stop *sweatin'* the small stuff and help me get rid of this thing!
FIN: Rarity, voi poni sentään! Jätä *tilpehöörit* ja tule auttamaan tämän kanssa!

Vastaavanlaisiksi voidaan katsoa myös seuraavissa esimerkeissä käytetyt *nipottaa* ja *nipo*, jotka ovat enemmän slangille kuin yleispuhekielelle tyypillisiä (Paunonen 2000: 709):

- (6) EN: You know, there's fussy, 'n there's just plain *gettin'* on my nerves.
FIN: Kuule, on *nipotusta*, ja on silkkaa hermojenkiristystä.
- (7) EN: If only somepony hadn't been so *persnickety*.
FIN: Jos vain eräs ei olisi ollut niin *nipo*.

On mielenkiintoista, että alkuperäisesti englannin ”junttimurretta” puhuvan hahmon puhe tuodaan suomenkielisessä käännöksessä esiin käyttämällä slangille tyypillisiä termejä. Tosin murteen, slangin ja puhekielen rajat ovat häilyvät, ja toisinaan on vaikeaa määritellä, kuuluuko sana slangiin vai puhekieleen. Monet slangisanat ovat siirtyneet yleispuhekieleen.

Kerran suomenkielisessä käännöksessä on puhekielelle ominainen määräisyyttä osoittava pronominaalinen etumääräite (ISK 2005:1349). Artikkelinomaisella demonstratiivipronominin avulla luodaan puheen vaikutelmaa (Tiittula & Nuolijärvi 2007: 396). Pronomini ilmaisee tässä tapauksessa, että palkinto on keskustelijoiden yhteisessä tiedossa (ISK 2005: 563).

- (8) EN: Now, I know the town gave me the Prized Pony award, but the real award is *havin'* you five as my friends.

FIN: Tuota, minä sain *sen* ponisankaripalkinnon, mutta paras palkinto olette te, ystäväni.

Kieliopissa sellaisten lauseiden, joissa lausumapartikkeli *kun* on lauseen ensimmäisen jäsenen jäljessä, sanotaan olevan affektiivisia. Seuraavassa esimerkissä *kun* ilmaiseekin uhoamista (ISK 2005: 1622).

(9) EN: I'm not *sayin' anythin'*.

FIN: Minä *kun* en sano mitään.

Isossa suomen kieliopissa adverbi *kyllä* nimetään sävyartikkeliksi, joka tuo lisämerkityksen lauseeseen (ISK 2005: 770). Se on puhutussa kielessä taajakäyttöisimpiä modaalipartikkeleita, jonka tehtävänä on usein vakuuttelu (emt.: 1526). Esimerkissä (10) se lähinnä ilmaisee haluttomuutta tehdä jotakin.

(10) EN: I ain't *budgin'*.

FIN: En *kyllä* siirry.

Yhdessä tapauksessa suomenkielisessä käännöksessä on käytetty termiä *tarttis*, jonka voi mielestäni katsoa niin puhekieliseksi kuin murteelliseksi.

(11) EN: We *gotta do somethin'*!

FIN: Jotain *tarttis* tehdä!

Esimerkissä (11) saattaa olla myös viittaus presidentti Mauno Koiviston aikanaan luomaan lentävään lauseeseen '*tarttis tehrä jottain*'. Esimerkissä on tosin hieman epäloogista, että toinen sana on voimakkaan puhekielinen, mutta kolmannessa sanassa on [d]. Suomen puhekielessä ja murteissa d:n käyttö on harvinaista, ja se yleensä jätetään pois (*tehä*) tai korvataan [l]- (*tehlä*, hämeen murteessa) tai [r]-äänteellä (*tehrä*, useissa eri murteissa) (Rapola 1962: 33-35). Muutenkin suomenkielisessä käännöksessä murteellinen puhe on tuotu esiin

hyvin korrektilla kielellä. Mahdollisesti tämä on selitettävissä pedagogisilla tavoitteilla: sarjaa katsoville lapsille ei haluta opettaa ”vääränlaista” kieltä.

10.3.3. Saksan yleiskieli

Esiintymistä kuusitoista on käännetty yleiskielelle.

- (1) EN: Neh, it's what the Apple family calls *harvestin'* time.
DE: So wird der Apfelernte in meiner Familie genannt.
- (2) EN: Why are we *doin'* this?
DE: Ja, wozu soll das gut sein?

10.3.4 Saksan puhekieli: äänne- ja muoto-opilliset piirteet

Saksankielisessä dubbauksessa [ŋ]-äänteen muuttuminen [n]-äänteeksi on käännetty puhekielelle noin puolessa kaikista tapauksista. Kaikkein yleisin tapa tuoda murteellisuutta esille saksankielisessä käännöksessä on puhekielimäinen *-e:n* loppuheitto verbin yksikön ensimmäisessä persoonassa. Ilmiö vaihteli paljon riippuen verbistä: Esimerkiksi verbi *kommen* oli aina yleiskielisessä muodossa, kun taas *machen* ilmeni aina loppuheittoisessa muodossa *mach'*, ja verbi *sehen* esiintyi tasaisesti sekä yleiskielisenä että loppuheittoisena.

- (3) EN: Well I better get *kickin'*.
DE: Dann *mach'* ich mich mal auf die Hufe.
- (4) EN: Yeah. I like *helpin'* the ponyfolks and... and stuff.
DE: Ja, ich *helf'* den Ponys einfach furchtbar gern ... Und so weiter.

Kaikkein yleisin kyseinen ilmiö oli *haben*-verbissä, luultavasti siksi, että se on hyvin yleinen etenkin puhekielessä, jossa käytetään preteritin sijasta perfektiä menneen ajan ilmaisemiseen (Schwitalla 1997: 73; 101). *Haben*-verbin esiintymiä oli otoksessani yhteensä viisitoista, ja se oli aina loppuheittoisena.

- (5) EN: I was busy *applebuckin'* and I guess ah, I closed my eyes for a second and, when I woke up, I was late.
DE: Ich *hab'* den ganzen Tag die Ernte eingebracht und *hab'* mal kurz meine Augen geschlossen und dann als ich aufgewacht bin, war es zu spät.

Kerran puhekielimäisyys tuotiin ilmi saksankielisessä versiossa tyypistämällä. Verbin monikon ensimmäisen persoonassa on sananloppuinen kato *kommen*-verbissä.

- (6) EN: She means are we *gettin'* any closer with our guesses?
DE: Nein, sie meint *komm'* wir dem Begriff den wir erraten sollen schon näher?

Murteellisuutta on muutoinkin tuotu esille lyhentämällä sanoja enemmän puhekielelle ominaiseen muotoon. Tämä näkyy kieltosanasissa *nicht*, joka tyypistyy muotoon *nich'*, sekä kerran ajan adverbissä *heute*, jossa on *e:n* loppuheitto: *heut'* (Schwitalla 1997: 34). Kieltosana *nicht* oli aineistossani 33 kertaa, joista kaksi oli tyypistyneessä muodossa *nich'*. Ilmiö oli siis harvinainen.

- (7) EN: Are you *sayin'* my mouth is *makin'* promises my legs can't keep?
DE: Willst du sagen, dass mein Mund was verspricht, was meine Hufe *nich'* halten können?
(8) EN: I wasn't feeling quite myself this *mornin'*.
DE: Ich *hab' heut'* morgen noch ein wenig neben mir gestanden.

Kerran puhekielimäisyys tuotiin esille saksan puhekielelle hyvin tyypillisellä tavalla tyypistää pronomini *etwas* sananalkuisesti lyhyempään muotoon *was*. (Schwitalla 1997: 42).

- (9) EN: And I think the truth is some pony oughta quit with her *fussin'* so the rest of us can get things done.
DE: Und ich denke, dass ein gewisses Pony nicht ständig so ein Theater machen sollte. Dann würde es nämlich auch *was* auf die Reihe kriegen.

Puhekielimäisyyttä on tuotu esille myös epämääräisen artikkelin sananalkuisella tyypistymisellä (Schwitalla 1997: 42).

- (10) EN: Puffiness-schmuffiness! That's good *eatin'*!
DE: Schwellungen? Was für 'n Blödsinn! Aber es schmeckt, hmm!

10.3.5. saksan puhekieli: sanastolliset piirteet

Lopuksi on eräs tapaus, joissa murteellisuus on tuotu esille puhekielelle tyypillisellä verbivalinnalla *zupacken* (Kärnä 1995: 454).

- (11) EN: And that, my friends, is what we call *gettin' 'er done*.
DE: Dass, meine lieben Freundinnen, nennt man bei uns *zupacken* können.

10.4. Verbin ja preposition sulauma

Verbin ja pronominin sulauma (*gonna, gotta, wanna*) on yleinen piirre USA:n puhekielessä, eikä se ole varsinaisesti murteelle erityinen piirre, mutta myös se on paljon käytetty tehokeino kyseisessä sarjassa murteellisuuden luomiseen. Nämä muodot esiintyvät esimerkeissäni kaksitoista kertaa.

10.4.1. Suomen yleiskieli

Kyseiset ilmaukset ovat suomenkielisessä käännöksessä suureksi osaksi yleiskielisiä.

- (1) EN: What you *wanna* talk about?
FIN: Mitä asiaa sinulla on?
- (2) EN: How many times do I *gotta* say it?
FIN: Montako kertaa se pitää sanoa?

10.4.2. Suomen puhekieli: sanastolliset piirteet

Noin kolmannes on käännetty jokseenkin puhekielimäiseksi. Yhdessä tapauksessa puhekielimäisyys tuodaan esiin ns. kuulolla olon ja myötäilyn partikkelilla *joo* (ISK: 993).

Lisäksi imperatiivimuodon *kuule* voidaan katsoa olevan tässä vahvistavana huomionkohdistimena (emt.: 770).

- (3) EN: Yeah, well, the storm's *gonna* make an even bigger mess if we don't prune all these loose branches so they don't tumble down on anypony.
FIN: *Joo, kuule!* Myrsky tekee vielä rumempaa jälkeä, jos emme karsi noita ennen kuin ne tippuvat jonkun päähän.

10.4.2. Suomen puhekieli: äänne- ja muoto-opilliset piirteet

Kahdesti puhekielimäisyyttä tuodaan esille kirjakielestä poikkeavilla kielioppimuodoilla.

Tässä esimerkissä on käytetty partitiivimuotoa illatiivin tilalla. Yleiskielessä sanottaisiin *kotiin*. Partitiivin käyttö on tapana suomen yleisessä puhekielessä, useimmiten juuri *koti-*substantiivin kanssa (Nurmi 2004). Kirjakielessä tässä olisi illatiivimuoto *kotiin*.

- (4) EN: I *gotta skidaddle* on home quick.
FIN: Pitää jo *nelistää kotia*, olen kamalasti myöhässä.

Seuraavassa esimerkissä relatiivipronominin tulisi olla muodossa *minkä* tai *jonka*. *Mitä-*muoto on puhekielelle ominainen, kirjakielessä *mikä*-pronomini on objektina muodossa *minkä* (Luukkonen 2006: 304).

- (5) EN: Well, I'm the get-alongin'ist pony yer ever *gonna* meet.
FIN: No, minä olen toimeentulevin poni, *mitä* olet nähnyt.

10.4.3. Saksan yleiskieli

Saksankielisistä esimerkkilauseista yhdeksän oli yleiskielisiä.

- (1) EN: What you *wanna* talk about?

DE: Worüber willst du denn unbedingt mit mir reden?

(2) EN: How many times do I *gotta* say it?

DE: Wie oft soll ich mich denn für dich noch wiederholen?

10.4.4. Saksan puhekieli: äänne- ja muoto-opilliset piirteet

Saksankielisessä käännöksessä puhekielisyys tuodaan esiin samoilla strategioilla, joita on käytetty jo aikaisemmin.

Yleisimmin puhekielimäisyyden edustajana on jälleen *-e:n* loppuheitto persoonapäätteessä (Schwitalla 1997: 42). Erikoista saksankielisessä käännöksessä on myös se, että ensimmäisessä lauseessa käytetään verbiä *werden* yleiskielisessä muodossaan *werde*, kun taas jälkimmäisessä lauseessa se on loppuheitollisessa muodossa *werd'*.

(3) EN: I'm *gonna* prove to you, t'everypony, that I can do this on my own. Ow!
Now if you'll *excuse* me, I've *gotta* go help Pinkie Pie.

DE: Ich werde es euch beweisen. Dir und den Anderen. Ich *werd'* die Ernte auch allein schaffen. Ach! Würdest du mich jetzt bitte entschuldigen. Ich habe versprochen, Pinkie Pie zu helfen.

Myös kieltosanan sananloppuinen kato, jolloin *nicht* esiintyi muodossa *nich'*, näkyi kerran. Yhteensä aineistossani kieltosana *nicht* esiintyi loppuheittoisena kolme kertaa, koko muodossaan runsaasti enemmän.

(4) EN: Yeah, that's not *gonna* happen. Geronimo!

DE: Nee, das wird *nich'* passieren. Achtung, Bombe!

10.5. *Ain't*

Puhekielimäinen, muttei varsinaisesti murteellinen kiertoilmaisu *ain't*, jossa verbi ja kieltosana ovat sulautuneet yhteen, ilmeni otoksessani kaksi kertaa. Esimerkkien vähyyden vuoksi käsitelen saksan- ja suomenkieliset käännökset yhdessä.

- (1) EN: My hooves *ain't* muddy.
FIN: Ne ovat *ihan* puhtaat.
DE: Meine Hufe sind nicht matschig.
- (2) EN: There *ain't*. See?
FIN: Ei ole. Katso!
DE: Da ist nichts *dran*. Sieh her!

Molemmissa dubbauksissa on havaittavissa tiettyjä puhekielimäisyyden piirteitä: Esimerkissä (1) suomenkielisessä käännöksessä on lisätty puhekielimäiseksi katsottava sana *ihan* painottamaan lausetta. Iso suomen kielioppi (2005: 796) nimittää tällaista *ihan*-partikkelia intensiteettipartikkeliksi. Esimerkki (1) on saksan yleiskielen mukainen. Esimerkissä (2) on saksalle hyvin tavanomainen puhekielinen tyypistetty versio adverbista *daran*, *dran* (Kärnä 1995: 145). Suomenkielinen käännös esimerkissä (2) on yleiskielen mukainen.

10.6. *a*-etuliite verbissä

Appalakkien vuoriston alueen murteelle tyypillinen tapa asettaa *a* prefiksiksi verbin eteen (Bernstein 2003: 117) ilmeni otoksessani yhden kerran. Esiintymien vähäisyyden vuoksi ei ole syytä käsitellä kohdekieliä erikseen.

- (1) EN: Time's *a*-wastin'.
FIN: Aika kuluu.
DE: Ich *hab'* keine Zeit.

Tämä hyvin leimallinen murteenpiirre on käännetty saksankielisessä versiossa käyttämällä loppuheittoista muotoa apuverbistä *haben*. Suomenkielinen puheenvuoro on täysin yleiskielinen, eikä murteellisuutta tai puhekieltä ole osoitettu millään tavalla.

10.7. *Them* monikon artikkelina

Nopeasti koko Yhdysvaltoihin levinnyt mutta yhä etelälle tyypillinen tapa on käyttää *them*-pronominia monikon artikkelina: Hand me *them* cups. Englannin kielessä sitä kutsutaan demonstratiiviseksi adjektiiviksi (Gramley & Pätzold 1992: 309, 377). Se esiintyi otoksessani yhden kerran.

- (1) EN: How d'ya like *them* apples?
FIN: Mitäpä näistä omenoista sanot?
DE: *Na*, was sagst du den leeren Apfelbäumen?

Sekä suomen- että saksankielisessä käännöksessä puheenvuoroon on lisätty puhekielelle tyypilliset partikkelit. Saksankielisen, muutoin yleiskielisen lauseen aloittaa dialogille tyypillinen partikkeli *na*, joka on tässä keskustelua jatkava partikkeli (Schwitalla 1997: 54). Suomenkielisessä versiossa puhekielisyyttä luo *-pä*-liitepartikkeli sanassa *mitäpä*. Kieliopin mukaan *-pä* on sävypartikkeli, joka sävyttää koko lausetta (ISK 2005: 796). Tässä lausumassa se liittyy interrogatiivipronominiin.

10.8. Idiomaattiset ilmaukset

Englanninkielisessä alkuperäistekstissä on hyvin paljon sanontoja. Sahlan (2008) sanoo idiomien kääntämisen olevan hauskaa ja haastavaa. Hän toteaa myös, että ellei tulokielestä juolahda mieleen sopivaa vastinetta, on tyydyttävä ”normaali-ilmaukseen”. On kuitenkin pidettävä huolta, ettei näitä eloisuutta tuovia sanontoja poistuisi liikaa (Sahlan 2008:211). Olen poiminut muutamia puhekielisiä sanontoja ja katsonut, miten puhekielimäisyydet on käännetty. Valikoin sellaiset idiomaattiset ilmaukset, jotka ovat idiomisanakirjan mukaan joko arkisia tai murteellisia (Englanti-suomi idiomisanakirja 2006). Käsittelen tässä idiomiesimerkit rinnakkain kaikissa kolmessa kielessä, koska mielestäni käännösratkaisuja on silloin helpompi verrata.

Alkuperäisessä englanninkielisessä versiossa on arkinen, idiomaattinen ilmaus *to lay eyes on* (emt.), jonka voisi kääntää vapaasti *sattua näkemään* tai runollisemmin *luoda silmänsä johonkin*.

Suomenkielisessä käännöksessä puhekielimäisyys ilmenee lievästi puhekielimäiseksi laskettavalla adjektiivilla *hurjaa*. Tätä adjektiivia käytetään puheessa usein ilmaisemaan erittäin suurta määrää (Nykysuomen sanakirja). Saksankielisessä repliikissä idiomaattisuutta ei ole nähtävissä, kuten ei myöskään puhekielimäistä ilmaisua.

- (1) EN: That is the biggest bumper crop o`apples I ever *laid eyes on*.
FIN: Noin *hurjaa* omenasatoa en ole ennen nähnyt.
DE: Das wird die allegrößte Apfeleernte, die wir jemals gehabt haben.

To take a bite out of on arkinen ilmaus, joka tarkoittaa työn aloittamista (Idiomisanakirja:54). Suomenkielisessä käännöksessä ei sinänsä ole idiomaattisuutta. Taipumaton adjektiivi *aimo* voitaisiin katsoa sellaiseksi. Tosin se on normaali, kirjakielinen ilmaus, vaikka onkin mielestäni nykyään jokseenkin harvinainen arkikielisessä käytössä. Saksankielisessä versiossa idiomaattinen ilmaus on korvattu täysin vastaavalla idiomimaisella ilmaisulla: *sich durchbeißen*.

- (2) EN: I`ll *take a bite out* of this job by day`s end.
FIN: Iltaan mennessä olen haukannut tästä jo *aimo* palan.
DE: Bis heute Abend hab` ich mich da *durchgebissen*.

To be all about, arkinen idiomi tiedusteltaessa, mikä on hätänä tai mitä on tapahtumassa. Suomenkielisessä käännöksessä arkikielen ilmaus on laimeahko, se tuodaan esiin vain -s-sävyartikkelilla, joka liittyy usein kysymyssanoihin (ISK: 796). Tässä esimerkissä se ilmaisee lähinnä hämmästyä. Sen voi myös katsoa pehmentävän kysymystä (Berg et al.2008: 177). Saksankielisessä käännöksessä idiomaattisuus on säilytetty idiomilla *was für `ne Nummer sein*, ja on huomionarvoista, että idiomien lisäksi repliikissä on puhekielimäinen tapa tyypistää epämääräinen artikkeli *eine* muotoon *`ne* (Schwitalla 1997: 42).

- (3) EN: Now what *was that all about*?
FIN: No mitäs tuo oli olevinaan?
DE: Also, *was war denn das für `ne Nummer*?

Esimerkissä (4) kirjakielimäinen idiomi *not to worry* on korvattu arkisemmalla tavalla *not to worry none*, josta näkee heti sen olevan puhekielimäinen, sillä siinä on kirjakielessä esiintymätön kaksoisnegaatio (lähde?). Suomenkielisessä versiossa repliikkiin on lisätty idiomaattinen ilmaus *pyyhkiä hyvin*, tosin se on vasta jälkimmäisessä osassa, ei ensimmäisessä, jossa englanninkielinen idiomi sijaitsee. Jälkimmäisessä osassa puhekielimäisyys on kompensationa. Saksankielisessä versiossa on käytetty hieman mielikuvituksellisempaa vaihtoehtoa *ponywohl*, joka ei ole oikeastaan varsinainen sananparsa, vaan sarjan kontekstista muodostettu sanaleikki.

- (4) EN: Eh, don't any of you three worry none. I'm just fine and dandy.
FIN: Älkää te kolme huolehtiko. Minulla *pyyhkiä hyvin*.
DE: Macht euch bloß keine Sorgen um mich. Ich fühl' mich ponywohl.

Esimerkissä (5) käytetään ajan ilmaukseen idiomaattista termiä *blink of an eye*. Suomenkielisessä versiossa se on käännetty sanatarkasti suomenkielisellä vastaavalla idiomilla, *silmänräpäys*. Saksankielisen käännöksen ratkaisussa on käytetty mielenkiintoista luovuutta. Idiomaattinen ilmaus *im Handumdrehen*, joka vastaa alkuperäistä idiomia, on korvattu oivaltavasti ilmauksella *im Hufumdrehen*, poneillahan on kaviot, eikä käsiä.

- (5) EN: I can bake anything from fritters to pies in the *blink of an eye*.
FIN: Leivon aivan mitä tahansa, ja ihan *silmänräpäyksessä*.
DE: Ich backe ihnen im *Hufumdrehen* alles vom Schweineöhrchen bis zum Apfelkuchen.

Idiomaattinen sanonta *one could use something* on esimerkissä (6) käännetty suomeen täysin yleiskielisellä ilmauksella *olla tarpeen*. Myös saksankielisessä repliikissä on käytetty yleiskieltä.

- (6) EN: I *could* really use your help.
FIN: Apu on tosiaan tarpeen.
DE: Ich könnte deine Hilfe gebrauchen.

Esimerkissä (7) esiintyy idiomaattinen ilmaus *had better to do something*. Suomessa arkikielisyys näkyy varsin vähän, repliikissä on käytetty vain puhekielenomaista substantiivivia

homma, vaikkakin se on kiinteässä, hyvin yleisessä idiomaattisessa ilmaisussa *ryhtyä hommiin*. Saksankielisessä käännöksessä on tehty ponien maailmaan sopiva käännös. Yleinen puhekielimäinen termi *sich auf die Beine machen* on muutettu muotoon *sich auf die Hufe machen*. Tässä on jälleen sanaleikki, joka perustuu siihen, että poneilla on kaviot.

- (7) EN: Well I *better get kickin`*.
FIN: Parasta *ryhtyä hommiin*.
DE: Dann *mach`* ich mich mal *auf die Hufe*.

Saksankielisessä käännöksessä on käytetty paljon mielikuvitusta ja käännökseen on lisätty kontekstiin sopivia kekseliäitä sanaleikkejä. Kaikkiaan saksankielisessä käännöksessä idiomaattisuus on otettu näkyvämmiin ja useammin huomioon kuin suomenkielisessä versiossa.

Sen sijaan täysin kirjakielinen englannin lause *They actually live all over Equestria* on ilmaistu suomenkielisessä käännöksessä puhekielen sanonnalla *siellä sun täällä*. Tällä tavalla suomenkielisessä käännöksessä saatetaan pyrkiä kompensoimaan aiemmin huomiotta jätettyjä idiomaattisia ilmauksia.

10.9. Puheenvuoroja aloittavat partikkelit

Koska on kysymys dialogista, on luonnollista, että alkuperäisessä englanninkielisessä tekstissä on paljon puheenvuoroja aloittavia partikkeleja. Näillä partikkeleilla on paljolti luotu puheen tuntu. Näyttää siltä, että käännöksissä niitä on käytetty vähemmän kuin englanninkielisessä alkuperäistekstissä. Useita tällaisia partikkeleita on suomenkielisissä tutkimuksissa totuttu nimittämään diskurssi- eli keskustelupartikkeleiksi. Muitakin nimityksiä niistä on käytetty. Isossa suomen kieliopissa (2005: 769-770) kritisoidaan näitä nimityksiä, koska ne ovat päällekkäisiä ja ristiriitaisia ja päädytään käyttämään seuraavia termejä: dialogipartikkeli, lausumapartikkeli (vrt. englannin *utterance particle*) sävyartikkeli (vrt. saksan *Abtönungspartikel*) sekä fokus- ja asteikkopartikkeli. Jaottelu on tehty suomen kielen pohjalta.

Nevalainen käyttää tutkimuksessaan (2003: 17) näistä partikkeleista nimitystä huudahdus- ja täytesanat. Täytesanoilla hän tarkoittaa puhetta järjestäviä partikkeleja (esim. *no, tota*).

Well on Amerikan englannissa keskustelussa yleinen partikkeli (Gramley & Pätzold 1992: 239), ja se on sekä saksan- että suomenkielisessä käännöksessä käännetty vastaavaksi. Partikkeli *no* esiintyy useimmiten lauseen alussa ja on puhutussa kielessä yleisimpiä partikkeleja (ISK 2005: 781, 986). Sen yleisyyden toteaa myös Nevalainen tutkimuksessaan (2003: 17). Partikkelia *no* käytetään usein reaktiona puhutteluun (ISK 2005: 999). Saksankielisessä puheenvuorossa *na* ja esimerkin (2) *nee* ovat keskustelun avauksessa käytettäviä partikkeleja. Usein ne myös jatkavat keskustelua (Schwitalla 1997: 54).

- (1) EN: *Well*, I'm gonna prove to you that I can do it!
FIN: *No*, minäpä todistan, että pystyn siihen.
DE: *Na* schön. Ich werde dich davon überzeugen, dass ich es schaffe.

Partikkeli *yeah* on yleisesti käytössä Amerikan englannissa (Finegan 2004: 34). Aineistossani se esiintyi yleisimmin, usein partikkelin *oh* kanssa. Se on suomen kieleen käännetty vastaavaksi *joo*:ksi. Sitä nimitetään kieliopissa (ISK 2005: 993) kuulolla olon ja myötäilyn partikkeliksi. Tässä ei ole myötäilyä, koska seuraava ilmaus on kielteinen. Saksankielisessä käännöksessä *yeah* on käännetty puhekieliseksi kielto-sanaksi *nee* (Schwitalla 1997: 54).

- (2) EN: *Yeah*, that's not gonna happen.
FIN: *Joo*, älä kuvittelekaan.
DE: *Nee*, das wird nich' passieren.

Englanninkielisissä puheenvuoroissa yleinen oli myös partikkeli *whoa*, mikä on luonnollista, koska on kysymys ponien keskustelusta (suomen *ptruu*, saksan *brr* hevosta pysäytettäessä). Partikkelia *whoa* ei kuitenkaan ole käännetty näillä vastaavilla partikkeleilla, vaan tilalle on laitettu muita vaihtoehtoja tai jätetty partikkeli kääntämättä.

- (3) EN: *Whoaa*. Hooie. Now what was that all about?
FIN: No, mitäs tuo on olevinaan?
DE: Also, was war denn das jetzt für 'ne Nummer?

- (4) EN: *Whoa*, nelly. Is inside a tree really the best place to be in a lightning storm?
FIN: *Huh*, seis! Onko puun sisällä tosiaan paras paikka ukonilmalla?
DE: *Wau*, Momentchen. Ist es im Inneren eines Baumes bei einem Gewitter wirklich sicher?

Suomenkielisessä käännöksessä puhekielisyyden ilmaiseminen on tapahtunut usein nimenomaan puheelle ominaisilla partikkeleilla. Esimerkiksi partikkelien retorista toistoa on käytetty luomaan puhekielen tuntua. Ilmauksia *joo joo*, *jäkä jäkä* ja niin edelleen löytyy suomenkielisestä käännöksestä.

Nevalaisen tutkimuksen mukaan (2003: 17) vaikuttaa siltä, että puhekielenomaisuutta pyritään tuomaan käännöksiin huudahdus- ja täytesanojen avulla. Hänen tutkimuksessaan yleisin partikkeli oli *no*. Useasti esiintyi myös *joo*. Myös omassa tutkimuksessani *no* oli yleisin. Lisäksi *ai*, *jaa* sekä *joo* esiintyivät useasti.

Tutkimassani saksankielisessä käännöksessä keskusteluun liittyviä partikkeleja on luonnollisesti paljon, mutta siinä on turvauduttu moniin muihinkin puhekielimäisiin ilmauksiin. Ylivoimaisesti yleisin keskustelupartikkeli oli *ja*, toiseksi eniten esiintyi *na* (usein jonkin toisen partikkelin kanssa: *na schön*, *na dann*, *na jaa*) sekä *ach*. Englanninkielisessä versiossa on paljon huudahdussanoja, suomen- ja saksankielisessä versiossa sen sijaan paljon sävypartikkeleita.

11. Lopuksi

Tarkastelin tässä tutkimuksessa Applejackin puheen alkuperäisen murteen välittymistä suomen- ja saksankielisissä käännöksissä. Murretta ei ollut käännetty murteeksi kummassakaan käännöksessä. Murteellisuuden häivyttämällä kääntäjä kadottaa piirteitä murretta puhuvan hahmon persoonasta. Tutkimassani sarjassa murre on hyvin tärkeä osa puhujansa persoonaa. Applejack on omenatilaan pyörittävä ehkä hieman yksinkertainen mutta hyväntahtoinen maalainen, ja hänen puheensa kuvastaa tätä hänen keskeistä luonteenpiirrettään. Yleiskieltä puhuva maanviljelijä ei toimi yhtä hyvin kuin letkeää maalaismurretta puhuva.

Olisin olevan puheessa olevan enemmän murteellisia ilmaisuja, koska viime aikoina niin Suomessa kuin Saksassakin murteiden käyttö on ollut yleistymässä. Sekä Suomessa että Saksassa on muun muassa julkaistu sarjakuvia, esimerkiksi Asterixia, maan eri murteilla. Suomessa on myös joitakin yhtyeitä, jotka esittävät musiikkiaan murteilla. Tätä taustaa vasten on mielenkiintoista huomata, että murre korvataan puhekielellä TV-sarjassa, vaikka se on tärkeä osa alkuperäisversiota. Tämä johtuu mitä luultavimmin siitä, että kääntäjä on katsonut sarjan kohdeyleisöksi nimenomaan pienet lapset, joille vieraan murteellisen puheen seuraaminen voisi olla hankalaa. Kääntäjä asettuu tässä kuitenkin puun ja kuoren väliin, koska sarja on saanut myös suuren aikuisyleisön, joka on paljon kriittisempi dubbauksen toteutumisen suhteen. Murteen käytön toteuttaminen olisi ollut muutoinkin hankalaa, koska murteelle kääntäminen on hidasta, ellei tunne murretta hyvin jo etukäteen. Myös murteen valinta olisi ollut ongelmallinen, sillä sen tulisi herättää kohdekielen katsojissa samanlaiset mielikuvat kuin alkuperäisversiota katsovilla lähdekielisillä. Lisäksi lapsille halutaan opettaa oikeaoppista kielenkäyttöä, ja lapset oppivat ohjelmista uusia sanoja ja sanontoja.

Molemmissa käännöksissä, sekä suomen- että saksankielisessä, on päädytty toteuttamaan murteellisuuden ilmaiseminen kääntämällä se puhekielimäiseksi. Suomenkielisessä käännöksessä puhekielisyyksiä on niukasti. Murteen illuusio luodaan suurimmaksi osaksi keskustelupartikkeleilla sekä puhekieleksi laskettavilla sanoilla ja sanonnoilla. Muita suomen puhekielen piirteitä ei ole käytetty juuri ollenkaan. Aineiston vähyyden vuoksi kovin pitkälle meneviä päätelmiä ei voi tehdä, mutta tutkimukseni perusteella voi tehdä saman havainnon kuin Nevalainen tutkimuksessaan (2003: 14, 17, 19): useita puhekielisyyden piirteitä vältetään ja eniten puhekielisyyttä tuodaan sanastollisin keinoin, usein huudahdus- ja täytesanojen

avulla. Hän toteaa, että näyttää siltä, että jotkin keinot on unohdettu. Seuraavia suomen yleispuhekielelle tyypillisiä piirteitä ei tutkimissani käännöksissä ole ollenkaan. Esimerkiksi d-kirjain on aina paikallaan (esim. *meidän, voidaan, todistan*), vaikka suomen puhekielessä [d] esiintyy harvoin. Lisäksi yksi suomen puhekielen tyypillisimpiä piirteitä, omistusliitteen katoaminen, ei ollut näkyvissä. Myös Nevalainen toteaa (2003: 8, 16) omistusliitteen käytön korostuvan käännöksissä. Samoin *minä*-pronomini on säännöllisesti oikeassa muodossaan, vaikka suomen puhutussa kielessä sitä ei käytännössä juuri kuule käytettävän. Myös Tiittula ja Nuolijärvi toteavat (2007: 400), että pronominit *mä* ja *sä* esiintyvät käännöskirjallisuudessa vähemmän kuin alun perin suomenkielisessä kirjallisuudessa. Ponisarjan käännöksessä tosin kysymys voi olla siitä, että lapsille halutaan opettaa oikeakielisyyttä.

Saksankielisessä käännöksessä puhekielenomaisia ilmauksia on käytetty runsaammin kuin suomenkielisessä käännöksessä. Saksankielisessä käännöksessä puhekielen illuusiota luotiin äänne- ja muoto-opillisilla piirteillä. Puhekieli ilmenee lähinnä tyypistetyissä sanoissa, kuten artikkeleilla *'ne* ja *'n* sekä verbin persoonapäätteen loppuheitossa yksikön ensimmäisen persoonan muodossa, kuten esimerkiksi tapauksissa *hab'* ja *helf'*. Myös kieltosana oli usein lyhennyssä muodossaan *nich'*. Varsinaista murteellisuutta ei saksankielisessäkään versiossa ollut. Saksalainen kääntäjä on sen sijaan tehnyt todella hyviä oivalluksia sanaleikein, esimerkiksi ottamalla jonkun tyypillisen sanonnan ja muokkaamalla sen sarjan henkeen sopivammaksi. Tästä hyvänä esimerkkinä voitaisiin mainita ilmaukset *Ponywohl* sekä *im Hufsdrehen*.

Lähteet:

Aaltonen, Sirkku (2007): ”Kun Antto Puuronen Suomeen muutti: Kulttuurisidonnainen käännöstutkimus työvälteenä”. Teoksessa Oittinen, Riitta/Mäkinen, Pirjo (toim.): Alussa oli käännös. Tampereen yliopistopaino Oy Tampere, 388-406.

Aittokoski, Heikki: ”Hyvä dubbaaja vie sanat suusta”. HS 20.2.2001.

Bailey, Guy/Tillery, Jan (2006): “The Lone Star State of Speech (Texas)”. Teoksessa Wolfram, Walt/Ward, Ben (toim.): American Voices – How dialects differ from coast to coast. Blackwell Publishing, Malden, USA, 36-41.

Berg, Maarit/Silfverberg, Leena (2008): “Kato hei, puhekielen alkeet”. Helsinki: Hakapaino Oy.

Bernstein, Cynthia (2003): “Grammatical features of southern speech: *yall*, *might*, *could* and *fixin to*”. Teoksessa Nagle, Stephen J./Sanders, Sara L. (toim.): English in the Southern United States. Cambridge University Press, Cambridge, UK. 106-119.

Bronies for Good (online): “Smile! breaks \$21,000 & Introducing Seeds of Kindness”. [Viitattu 21.4.2012]. Saatavilla: <http://broniesforgood.org/?cat=5>

Cintas, Jorge Díaz/Orero, Pilar (2010): "Voiceover and Dubbing". Teoksessa: Gambier, Yves/Van Doorslaer, Luc (toim.): Handbook of Translation Studies volume 1. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 442-444.

Englanti-Suomi idiomisanakirja 2006. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Finegan, Edward (2004): ”American English and its distinctiveness”. Teoksesta Finegan, Edward/Rickford, John R: “Language in the USA. Themes for the Twenty-first Century”, Cambridge: Cambridge University Press, 18-38.

Gambier, Yves (2007): ”Audiovisuaalisen kääntämisen tutkimuksen suuntaviivoja”. Teoksessa: Oittinen, Riitta/Tuominen, Tiina (toim.): Olennaisen äärellä: Johdatus audiovisuaaliseen kääntämiseen. Tampere: Tampere University Press 2007, 73-115.

Gibson, Megan (online): “The Newest Internet Bro Craze: ‘My Little Pony’”. Time. [viitattu 21.4.2012].

Saatavilla: <http://newsfeed.time.com/2011/06/10/the-newest-internet-bro-craze-my-little-pony/>

Gramley, Stephan/Pätzold, Kurt-Michael (1992): ”A Survey of Modern English”. Routledge, New York, 367-394.

Hakkarainen, Heikki J./Kohvakka, Hannele/Kärnä, Aino/Päivänsalo, Outi (toim.) (1994): ”Saksan kielestä ja kulttuurista”. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Hakulinen, Auli/Vilkuna, Maria/Korhonen, Riitta/Koivisto, Vesa/Heinonen, Tarja Riitta/Alho, Irja (2004): ”Iso suomen kielioppi”. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 950. Hämeenlinna: Karisto Oy.

Heikkinen, Heidi (2007): ”Puuha-Petestä Pokémoniin – Lastenohjelmien dubbaus Suomessa”. Teoksesta: Oittinen, Riitta/Tuominen, Tiina (toim.): Olennaisen äärellä: Johdatus audiovisuaaliseen kääntämiseen. Tampere: Tampere University Press, 235-243.

Helin, Irmeli (2008): ”AV-median ja kääntämisen kulttuuriset kontekstit” Teoksesta Helin, Irmeli/Yli-Jokipii, Hilka: Kohteena käänös. Helsinki: Helsingin yliopiston käännöstieteen laitos, 131-148.

Hiidenmaa, Pirjo (2003): ”Suomen kieli – who cares?”. Otavan kirjapaino Oy, Keuruu.

Hyypä, Saara (2005): ”Kieltä kuviin, kuvia kieleen”. Teoksessa Rikman, Kristiina (toim.): ”Suom. huom. Kirjoituksia kääntämisestä”. WSOY 2005. 115-131.

Jarva, Vesa/Nurmi, Timo (2006): ”Oikeeta suomee – suomen puhekielen sanakirja”. Gummerus Oy Jyväskylä.

Jääskeläinen, Riitta (2007): ”Av-kääntämisen tutkimus ja tutkimustarpeet Suomessa”. Teoksesta Oittinen, Riitta/Tuominen, Tiina (toim.): Olennaisen äärellä. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy, 116-130.

Karvonen, Hilikka: ”Ystävyys on taikaa”. Aamulehden Valo-liite 17.2.2012, 8-10.

Kemppainen, Heikki (2010a): ”Dubattuna vai ilman?” HS 25.9.2010.

Kemppainen, Heikki (2010b): ”Suomalaisia ääninäyttelijöitä valvotaan tiukasti rapakon takaa”. HS 25.9.2010.

Kolb, Waltraud (1998): ”Einzelphänomene: Sprachvarietäten”. Teoksessa: Snell-Hornby, Mary/Hönig, Hans G./Kusmaul, Paul/Schmitt, Peter A. (toim.): Handbuch Translation. Tübingen: Stauffenberg Verlag, 278-280.

Kärnä, Aino (1995): ”Saksa-Suomi opiskelusanakirja”. Juva: WSOY.

Lappalainen, Marita (2007): ”Käännetään suomeksi”. Teoksesta Oittinen, Riitta/Mäkinen, Pirjo (toim.): Alussa oli käänös. Tampereen yliopistopaino Oy, 189-202.

Lassila, Pertti (2007): ”Saksankielinen kirjallisuus”. Teoksessa Riikonen, H.K./Kovalu, Urpo/Kujamäki, Pekka/Paloposki, Outi (toim.): Suomensuomen kirjallisuuden historia 2. Jyväskylä: Gummerus Oy, 91-103.

Liikenne- ja viestintäministeriö. TV-ohjelmien tekstitys, selostus ja tulkkaukset. Päivitys LVM:n julkaisuun 40/2009. Julkaisuja 19/2012.

Luukkonen, Marsa (2006): ”Hauskaa kielenhuoltoa! Kielenhuollon opas”. Juva: WS Bookwell Oy.

Manhart, Sibylle (1998): ”Synchronisation”. Teoksesta: Snell-Hornby, Mary/Hönig, Hans G./Kusmaul, Paul/Schmitt, Peter A. (toim.): Handbuch Translation. Tübingen: Stauffenberg Verlag, 264-266.

Makkonen-Craig, Henna/Vaattovaara, Johanna (2007): ”Murteiden uusi nousu”. Teoksessa Riikonen, H.K./Kovala, Urpo/Kujamäki, Pekka/Paloposki, Outi: Suomenoskirjallisuuden historia 2. Jyväskylä: Gummerus Oy, 387-400.

Mäkinen, Pirjo (2007): ”Ikinuori lähdeteksti, ikääntyvä kohdeteksti?” Teoksessa Oittinen Riitta/ Mäkinen, Pirjo (toim.): Alussa oli käänös. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy, 407-425.

Nevalainen, Sampo (2003): ”Käännöskirjallisuuden puhekielisyksistä – Kaksinkertaista illuusiota?”. Virittäjä 1/2003. 2-26.

Nurmi, Timo (2004): ”Gummeruksen suuri suomen kielen sanakirja”. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Oittinen, Riitta (1997): ”Liisa, Liisa ja Alice”. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.

Ostroff, Joshua (online): ”All-ages show: Hipsters love children’s programming”. National Post. [Viitattu 21.4.2012].

Saatavilla: URL: <http://arts.nationalpost.com/2011/08/03/all-ages-show-hipsters-love-childrens-programming/>

Paunonen, Heikki (1989): ”Muuttuvat puhesuomen muodot”. Teoksesta Aalto, Seija/Hakulinen, Auli/Laalo, Klaus/Leino, Pentti/Lieko, Anneli (toim.): Kielestä kiinni. Tietolipas 113. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Paunonen, Heikki (2000): Tsennaaks Stadii, bonjaaks slangii. Stadin slangin suursanakirja. Juva: WS Bookwell Oy, 41.

Pouttu-Delière, Päivi (2009): ”Kielikuvia ja fraaseja 6 kielellä”. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Puurttinen, Tiina (2007): ”Käännösten hyväksyttävyyys”. Teoksessa Oittinen Riitta/ Mäkinen, Pirjo (toim.): Alussa oli käänös. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy, 82-94.

Rapola Martti (1962): ”Johdatus Suomen murteisiin.” Tietolipas 4. Turku: Turun sanomalehti ja kirjapaino osakeyhtiö, 33-35.

Rosas, Leif (1995): ”Dubbaajan sopii eläytyä mutta ei liikaa elehtiä”. HS 28.3.1995.

Sahlan, Anna (2008): ”Pukki, pässi vai nuija: Kaunokirjallisen tekstin sanastollisten käännösongelmien ratkaisuja”. Teoksessa Helin, Irmeli/Yli-Jokipii, Hilikka: Kohteena käänнос. Helsinki: Helsingin yliopiston käännöstieteen laitos, 187-218.

Schwitalla, Johannes (1997): ”Gesprochenes Deutsch: Eine Einführung”. Neuburg: Danuvia Druckhaus Neuburg GmbH.

Suomi, Merja (2011): ”Hikkori tikkori toikki. Riimisadut ja niiden kääntäminen”. Teoksessa Immonen, Leena/Pakkala-Weckström, Mari/Vehmas-Lehto, Inkeri (toim.): Kääntämisen tekstilajit ja tekstilajien kääntäminen. Helsinki: Hakapaino, 67-90.

Tiihonen, Tatu (2007): ”Puhumme suomea! – Mutta miten animaatiodubbaus oikein syntyy?” Teoksessa: Oittinen, Riitta/Tuominen, Tiina (toim.): Olennaisen äärellä: Johdatus audiovisuaaliseen kääntämiseen. Tampere: Tampere University Press 2007, 171-186.

Tiittula, Liisa/Nuolijärvi, Pirkko (2007): ”Puhuttu kieli kaunokirjallisuuden suomennoksissa”. Teoksesta Riikonen, H.K./Kovalu, Urpo/Kujamäki, Pekka/Paloposki, Outi: Suomennoskirjallisuuden historia 2. Jyväskylä: Gummerus Oy, 387-400.

Vehkakoski, Vellamo (1996): ”Elokuvan kääntäminen on ammattilaisten työtä”. HS 17.7.1996.

Vehmas-Lehto, Inkeri (1999): ”Kopiointia vai kommunikointia?: Johdatus käännösteoriaan”. Helsinki: Yliopistopaino.

Deutsche Kurzfassung

1. Einleitung

Das Ziel meiner Arbeit ist herauszufinden, wie dialektale und sprechsprachliche Züge in der kanadisch-amerikanischen Trickfilmserie *My Little Pony: Friendship is Magic* (auf Finnisch *Ystävyden taikaa*, auf Deutsch *Freundschaft ist Magie*) ins Finnische und ins Deutsche übersetzt worden sind. Eine der Hauptfiguren spricht mit starkem, stereotypischem Südstaaten-Akzent.

Ich wählte dieses Thema, weil ich mich für audiovisuelle Übersetzung und deren Probleme interessiere.

Ich finde das Phänomen um die Serie wirklich interessant. Als die Serie *Friendship is Magic* auf dem kanadischen Sender *Hub* am 10.10.2010 zum ersten Mal gesendet wurde, wurde sie bald zu einem riesigen Kultphänomen im Internet. Die Serie wurde von einer bekannten amerikanischen Trickfilmregisseurin *Lauren Faust* entwickelt. Sie hat sich durch ihrer Arbeit bei anderen Trickfilmserien bekanntlich gemacht, vielleicht die bekannteste Serie von ihr ist *Powerpuff Girls*.

In *Friendship is Magic* geht es um sechs Ponys, die in 20-minütigen Folgen Abenteuer erleben. Die Leitidee in der Serie ist Belehrung: Am Ende jeder Folge schreibt einer der Hauptfiguren ihrer Lehrerin einen Brief, in dem sie erzählt, was sie über echte Freundschaft gelernt hat. Jede Folge hat dadurch eine moralische Belehrung.

Überraschend in diesem Pony-Phänomen war es, dass der Hauptteil der Zuschauer aus erwachsenen Männern besteht (der durchschnittliche Alter 21 Jahre). Das Phänomen wurde schnell größer und die Zahl der Nachfolger wächst noch heute. Die Fans der Serie machen ständig eine große Menge Kunst, Musik, Blogs, Internetseiten und dazu noch Computerspiele über Themen, die mit der Serie zu verbinden sind. Die Serie verursachte eine Wohltätigkeitsorganisation, *Bronies for Good*, die Geld durch ihre Aktionen zum Beispiel für Krankenhäuser sammelt.

Die Hauptfrage ist also, mit welchen Methoden und Strategien die sprechsprachlichen Begriffe ins Deutsche und Finnische übertragen werden.

2. Synchronisierung

Bei Synchronisierung wird kurz gesagt der originale Dialog mit dem zielsprachigen Dialog ersetzt.

In Deutschland ist die Synchronisierung die üblichste Form des audiovisuellen Übersetzens, in Deutschland werden nämlich fast alle Serien und Filme synchronisiert. In Finnland werden normalerweise nur Kinderserien synchronisiert, in anderen Fällen benutzt man Untertitel. Synchronisierung hat sowohl Vorteile als Nachteile. Der größte Vorteil ist es, dass synchronisierte Filme leichter zu folgen sind, da die Zuschauer gleichzeitig keine Untertitel lesen müssen. Synchronisierte Filme können auch von Kindern oder Analphabeten zugeschaut werden. Der größte Nachteil der Synchronisation dagegen ist das, dass Synchronisation sehr teuer ist. Synchronisation ist ungefähr fünf Mal teurer als Untertitel.

Mit Untertiteln muss der Übersetzer auf die Zeit und den beschränkten Raum beachten. Bei Synchronisation müssen aber auch folgende Eigenschaften beachtet werden: Beispielsweise Lippsynchronie, Mimik, Gestik und Ausdrücke der Charaktere.

Die Kosten des Synchronisationsprozesses steigen durch eine Gruppe ausgebildeter Experten verschiedener Branchen.

In Animationen ist die Synchronie dennoch leichter, weil die Lippenbewegungen nicht so exakt sind. Es ist viel darüber gestritten worden, ob Synchronie überhaupt eine Rolle spielt. Manche behaupten, dass das Publikum die Synchronie gar nicht bemerkt, die anderen behaupten, die Synchronie ist äußerst wichtig.

Für meine Analyse sammelte ich zuerst den sprechsprachlichen Dialog der originalen Serie. Als nächstes habe ich sie mit den ins Finnische und Deutsche übersetzten Versionen verglichen.

3. Finnische und Deutsche Sprechsprache

Typische sprechsprachliche Merkmale im Finnischen sind beispielsweise:

- Passiv statt der 1. Person Plural (*me mennään* statt *me menemme*)
- Inkongruenz (*he sano* statt *he sanoivat*)
- Das Fehlen des Possessivsuffixes (*minun auto* statt *minun autoni*)
- Für Sprechsprache typische Pronomina (*mä(ä)* statt *minä*, *sulle* statt *sinulle*)
- Viele Gesprächspartikel (*no joo, jaa*)

Typische sprechsprachliche Elemente im Deutschen sind zum Beispiel:

- Die Apokope des unbetonten [ə] am Wortende (*ich sag'* statt *ich sage*)
- Die Apokope des [t] nach Frikativ (*nich'* statt *nicht*)
- Synkope einer Endsilbe mit einem Schwa [ə] (*gehn* statt *gehen*)
- Allomorphe Wortverkürzungen (*'ne* statt *eine*)

4. Dialekt in den Süd-USA

Im Folgenden Kapitel berichte ich über den Dialekt in den Süd-USA. Ich wählte die Elemente des Dialekts aus, die in der Serie vorkommen.

- *y'all*, ein Zusammensetzung der Wörter *you* und *all*. Dieses dialektale Pronomen hat mehrere Varianten, wie zum Beispiel *yawl* und *ya'll*. *Y'all* wird heutzutage oft benutzt auch in den nördlichen Staaten der USA, aber es ist immer noch ein typisches Merkmal des Süddialekts.
- *a*-Präfix am Anfang der Verben. Beispielsweise *a-howlin'*.
- Die Veränderung von [ŋ] zur [n]. Zum Beispiel *doin'* statt *doing*.

Die folgenden Fälle sind üblich überall in der amerikanischen Sprechsprache, und sie können mit keinem bestimmten Dialekt verbunden werden. Sie sind dennoch in meinem Material oft zu finden.

- *ain't*, die Verkürzung der Formen *am not* und *is not*
- Mehrfache Negation, beispielsweise *I don't need no help*.
- Das Pronomen *them* als Demonstrativpronomen, z.B. *How d'ya like them apples?*

Mein Material besteht aus zwei Folgen aus dem ersten Staffel der Serie: *Applebuck Season* (Finn. *Omenanpotkijaiset*, Deut. *Apfelschüttelernte*) und *Look Before You Sleep* (Finn. *Miten ollaan yökylässä*, Deut. *Pajama-Party*).

5. Analyse

Das dialektale Pronomen *y'all* kommt 9 mal in meinem Material vor. In der finnischen Übersetzung war Standardsprache die üblichste Strategie. In zwei Fällen hat der Übersetzer sprechsprachliche Wörter benutzt, um die Illusion vom Dialekt zu erreichen (*kalppia, tulimmaista*)

In der deutschen Übersetzung befinden sich mehr sprechsprachliche Elemente. Fünf Replike wurden mit Standardsprache ersetzt. Vier Replike wurden mit morphologischen Wortwahl übersetzt (*wäre's*, statt *wäre es*, *was für 'n*, statt *was für ein*, *gehn* statt *gehen* und *geh'* statt *gehe*).

- *Mehrfache Negation*

In der finnischen Übersetzung wurde die mehrfache Negation mit Standardsprache ersetzt, anscheinend, weil mehrfache Negation im Finnischen kein typisches Merkmal der gesprochenen Sprache ist. In der Übersetzung befindet sich ein Idiom, wenn das Originalwerk Doppelnegation erhielt: *Minulla pyyhkii hyvin*. In der Deutschen Übersetzung sind die Stellen, in denen mehrfache Negation auftauchte, mit Elision des Schwa am Wortende ersetzt worden (*fühl'* statt *fühle* und *brauch'* statt *brauche*).

- [ŋ] zur [n]

In der finnischen Übersetzung hat der Übersetzer diesen Zug zweimal in die Standardsprache übersetzt. Das üblichste Method war es, sprechsprachliche Wörter, wie beispielsweise *relata*, *tilpehööri* und *tarttis* zu benutzen. In drei Fällen treten sprechsprachliche Partikeln auf (*sen*, *kun* und *kyllä*).

In der deutschen Übersetzung war die üblichste Methode Elision des Schwa am Wortende zu benutzen (*nich'*, *mach'*, *helf'*, *hab'* und *heut'*). Einmal gab es allomorphe Wortverkürzung (*'ne* statt *eine*). Einmal hat der Übersetzer ein umgangssprachliches Wort benutzt (*zupacken*).

- *Verb + Preposition*

In der finnischen Übersetzung sind diese in meisten Fällen standardsprachig. In einem Fall wurde die Sprechsprachlichkeit mit Hilfe von Partikeln übersetzt (*joo*, *kuule*). Zweimal werden umgangssprachliche morphologische Wortformen benutzt (*nelistää kotia* und *mitä* statt *minkä*).

In der deutschen Übersetzung sind die meisten Replike standardsprachlich. In zwei Fällen kommt Elision des Schwa am Wortende vor (*wird'* statt *werde* und *nich'* statt *nicht*).

- *Ain't*

In beiden Übersetzungen wurde dieses Phänömen einmal in die Standardsprache und einmal in die Sprechsprache übersetzt. Im Finnischen kommt ein sprechsprachliches Partikel *ihan* vor, im Deutschen die verkürzte Form des Wortes *darán*, *drán*.

- *Das Präfix a*

Dieses Phänomen kommt in meinem Material nur einmal vor. Das einzige Mal, als dieses Phänomen auftauchte, wurde es ins Finnische mit Standardsprache übersetzt. Im Deutschen entspricht ihm die Elision des Schwa am Wortende im Verb *haben* (*hab'*).

- *them*

Die Form *them* wird nur in einem Fall benutzt. In beiden Übersetzungen wurde Sprechsprache benutzt, in der finnischen Übersetzung die sprechsprachliche Partikel *-pä*, in der deutschen Übersetzung tritt die für gesprochene Sprache sehr typische Partikel *na* auf.

6. Schlusswort

In dieser Arbeit untersuchte ich, wie die dialektalen und sprechsprachlichen Züge ins Finnische und ins Deutsche übersetzt worden sind. In beiden Übersetzungen kommen sprechsprachliche und standardsprachliche Elemente vor, aber kein Dialekt. In der finnischen Übersetzung sind die dialektalen Merkmale in meisten Fällen mit sprechsprachlichen Wörtern und Idiomen ersetzt worden. Morphologische Formen gab es fast keine. In der deutschen Übersetzung ist die üblichste Methode die Elision des Schwa am Wortende. In der deutschen Übersetzung gibt es auch andere morphologische Formen, wie zum Beispiel *nich'* statt *nicht*. In der deutschen Übersetzung kommen viele für diesen Zweck erfundene Idiome vor, wie beispielsweise *Ponywohl* und *sich auf die Hufe machen*, die es in der Form in der Standardsprache nicht gibt.

Weil die Dialekte heutzutage modisch sind, hätte ich erwartet, dass in den Übersetzungen Dialekt benutzt werden. Dies ist schwierig, weil die Serie für Kinder ist, und die verschiedenen Dialekte für Kinder nicht bekannt sind. Das verlangt viel Arbeit und Mühe, einen Dialekt in der Zielsprache zu finden, die dem originalen Dialekt eins zu eins entsprechen würde. Wie in Kinderserien hat auch diese Serie eine pädagogische Funktion: Das Ziel ist, dass die Kinder die korrekte Standardsprache statt des Dialekts lernen.